

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ**

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΟΛΟΓΙΑΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑ ΣΤΗ ΒΙΟΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

**ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**

Αρετή Παπακώστα

Πειραιάς, Απρίλιος, 2021

**UNIVERSITY OF PIRAEUS
DEPARTMENT OF ECONOMICS**

**NATIONAL AND KAPODISTRIAN
UNIVERSITY OF ATHENS
DEPARTMENT OF BIOLOGY**

M.Sc. in Bioeconomics

**CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AND
THE ENVIRONMENT**

By

Areti Papakosta

Piraeus, Greece, April 2021

Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Περιβάλλον

Σημαντικοί Όροι: *Εταιρική κοινωνική ευθύνη, περιβαλλοντική κοινωνική ευθύνη, θεσμικό πλαίσιο, βιώσιμη ανάπτυξη*

Περίληψη

Η ΕΚΕ αρχικά αντιμετωπίστηκε ως μια στρατηγική για την αύξηση του κέρδους των επιχειρήσεων. Σταδιακά με την συνειδητοποίηση ότι η επιχειρηματικότητα μπορεί να είναι βιώσιμη εφόσον το περιβάλλον και η κοινωνία είναι βιώσιμες προέκυψε η έννοια της ΠΕΚΕ. Και οι δύο έννοιες συνδέονται άρρηκτα με τις αρχές της Αειφόρου ή Βιώσιμης Ανάπτυξης, βάσει των οποίων για να υπάρξει ανάπτυξη της ανθρωπότητας θα πρέπει να υπάρχει ορθολογική χρήση των πόρων και μέριμνα για την εξάλειψη της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, προκειμένου να αντιμετωπισθούν τα περιβαλλοντικά ζητήματα που διακινδυνεύουν τη βιωσιμότητα του πλανήτη.

Για την εφαρμογή της ΠΕΚΕ είναι απαραίτητο να εκπονούνται στρατηγικές που θα διέπουν την οργανωτική κουλτούρα της κάθε επιχείρησης και μέσω της χρήσης των σωστών εργαλείων περιβαλλοντικής διαχείρισης, είναι εφικτή η εκπόνηση σχετικών προγραμμάτων. Τα οφέλη αυτών των προγραμμάτων αφορούν στη μείωση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου της επιχείρησης, στη μείωση του λειτουργικού της κόστους και στην αύξηση της θετικής της εικόνας μέσω της εθελοντικής εφαρμογής της ΠΕΚΕ.

Η ΕΚΕ και η ΠΕΚΕ θεσμοθετήθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω σχετικών οδηγιών οι οποίες ενσωματώθηκαν στην Ελληνική νομοθεσία παρέχοντας το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο για την εφαρμογή της και τη δημιουργία φορέων που την προάγουν. Ωστόσο, στην Ελλάδα η ΠΕΚΕ εφαρμόζεται κυρίως από τις οικονομικά ισχυρότερες επιχειρήσεις και ομίλους από σχεδόν όλους τους επιχειρηματικούς κλάδους. Οι δράσεις αφορούν στη διαχείριση των αποβλήτων και των πόρων σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι οι δράσεις που σχετίζονται με την ανάπτυξη δράσεων ευαισθητοποίησης του κοινού για το περιβάλλον. Γίνεται χρήση των κατάλληλων προτύπων διαχείρισης αλλά η ολιστική εφαρμογή της ΠΕΚΕ δεν έχει ακόμη επιτευχθεί. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις υποεκπροσωπούνται κυρίως διότι η οικονομική επένδυση στην ΠΕΚΕ είναι σημαντική με μακροπρόθεσμα αποτελέσματα.

Για την προαγωγή της ΠΕΚΕ σε όλο τον επιχειρηματικό κόσμο χρειάζεται περισσότερη ενημέρωση σχετικά με τα οφέλη της και η δημιουργία συνεργασιών μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων μερών προκειμένου να διευκολυνθεί η εφαρμογή της. Επιπλέον, οι φορείς της ΕΚΕ στην Ελλάδα θα πρέπει να διαδραματίσουν ένα πιο ουσιαστικό και ενεργό ρόλο ως προς τη διάδοση της ΠΕΚΕ τόσο στον επιχειρηματικό κόσμο όσο και στο ευρύ κοινό.

Corporate Social Responsibility

Keywords: *Corporate social responsibility, environmental corporate social responsibility, institutional framework, sustainable growth*

Abstract

CSR was initially treated as a strategy which would increase business profits. Gradually, with the realization that entrepreneurship can be sustainable provided that both the environment and the society are sustainable, the concept of ECSR emerged. Both concepts, though, are inextricably linked with the principles of Sustainable Growth, based on which for there to be the development of humanity there should be rational use of resources and concern to eliminate environmental degradation, in order to face the environmental issues which jeopardize the planet's sustainability.

To implement ECSR it is necessary to develop strategies which will govern each company's organizational culture and through the use of the appropriate tools of environmental management the development of relevant projects is feasible. The benefits of such projects concern the reduction of the company's environmental impact, the reduction of operating costs, and the increase in its positive image through the voluntary implementation of ECSR.

Both CSR and ECSR were instituted in the European Union through relevant directives which were incorporating in the Greek legislation providing the appropriate institutional framework for the creation of bodies which promote them. However, in Greece ECSR is implemented by stronger companies and groups for almost all business fields. The actions concern waste and resources management at a greater extent than those related with actions to raise public environmental awareness. Management systems are applied but the holistic ECSR approach has yet to be accomplished. Small and medium enterprises are under-represented mostly because the financial investment on ECSR is significant with long-term results.

To promote ECSR throughout the business world there is a need for providing more information regarding its benefits and creating alliances among all interested parties in order to facilitate its implementation. Moreover, its bodies in Greece should play a more substantial and active role in ECSR dissemination both in the business world and the general public.

Περιεχόμενα

Περίληψη

Abstract

Κατάλογος Πινάκων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

1.1. Εισαγωγή

1.2. Ορισμοί

1.3. Διαστάσεις και Ενδιαφερόμενα Μέρη

1.4. Στόχοι

1.5. Ανακεφαλαίωση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η Σημασία της Περιβαλλοντικής Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

2.1. Εισαγωγή

2.2. Λόγοι Εφαρμογής

2.3. Διασύνδεση με την Αειφόρο Ανάπτυξη

2.3.1. Ορισμός Αειφόρου Ανάπτυξης

2.3.2. Σχέση Αειφόρου Ανάπτυξης και Περιβαλλοντικής Εταιρικής Ευθύνης

2.4. Οφέλη

2.5. Ανακεφαλαίωση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Εφαρμογή της Περιβαλλοντικής Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

3.1. Εισαγωγή

3.2. Στρατηγικές και Προγράμματα

3.3. Πρότυπα Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

3.4. Ανακεφαλαίωση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η Περιβαλλοντική Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στην Ελλάδα

4.1. Εισαγωγή

4.2. Θεσμικό Πλαίσιο και Φορείς

4.3. Ελληνικές Επιχειρήσεις και Δράσεις Περιβαλλοντικής Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

4.4. Αποτίμηση της Κατάστασης στην Ελλάδα

4.5. Συμπεράσματα και Προτάσεις

4.6. Ανακεφαλαίωση

Βιβλιογραφία

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 4.1. Διαχείριση αποβλήτων και κυκλική οικονομία

Πίνακας 4.2. Διαχείριση πόρων

Πίνακας 4.3. Ανάπτυξη ενεργειών αφύπνισης και ενημέρωσης για το περιβάλλον

Πίνακας 4.4. Προστασία των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

1.1. Εισαγωγή

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ) είναι η έννοια υπό την οποία οι επιχειρήσεις οφείλουν να διατηρούν την ισορροπία μεταξύ της υγιούς και κερδοφόρου ανάπτυξής τους και της ευθύνης τους απέναντι στην κοινωνία. Υπό την ΕΚΕ οι επιχειρήσεις συμβάλλουν στην ανάπτυξη της κοινωνίας όχι μόνο τηρώντας την κείμενη νομοθεσία αλλά προχωρώντας σε καινοτόμες δράσεις και πρωτοβουλίες προκειμένου να προσδώσουν αξία στην κοινωνία.

Μεταξύ των πολλών διαστάσεων που διέπουν την ΕΚΕ συμπεριλαμβάνεται και αυτή του περιβάλλοντος, η οποία με την πάροδο των ετών έχει αρχίσει και αποτελεί μια ξεχωριστή οντότητα ονομαζόμενη ως Περιβαλλοντική Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΠΕΚΕ). Ο κύριος στόχος της είναι η πρόληψη της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος, η ελαχιστοποίηση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης που προκαλείται από τις επιχειρηματικές λειτουργίες καθώς και η αύξηση της ποιότητας της ζωής των ανθρώπων.

Στο παρόν κεφάλαιο πρωτίστως γίνεται προσπάθεια αποσαφήνισης του ορισμού της ΕΚΕ και της ΠΕΚΕ διότι και οι δύο χαρακτηρίζονται από δυσκολίες καθώς με το πέρασμα του χρόνου έχουν υποστεί τροποποιήσεις προκειμένου να καλυφθούν οι ανακύπτουσες ανάγκες της κοινωνίας και του περιβάλλοντος. Ακολούθως περιγράφονται οι διαστάσεις που της διέπουν, η σημασία του ρόλου των ενδιαφερόμενων μερών των επιχειρήσεων καθώς και οι στόχοι των δύο αυτών εννοιών.

1.2. Ορισμοί

Η ΕΚΕ χαρακτηρίζεται από δυσκολίες ως προς την εύρεση ενός κοινά αποδεκτού ορισμού. Ο λόγος είναι ότι συμπεριλαμβάνει έννοιες όπως η κοινωνική ηθική και η κοινωνική ευθύνη, που θεωρούνται ότι δεν συνάδουν με την επιχειρηματικότητα υπό την κοινή αντίληψη ότι αυτή στοχεύει αποκλειστικά στο κέρδος. Ωστόσο, η ΕΚΕ σε γενικές γραμμές αποσκοπεί στη διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ της υγιούς και κερδοφόρου ανάπτυξης μιας επιχείρησης και της ευθύνης της απέναντι στην κοινωνία (Epstein, 1987).

Ένας από τους πρώιμους ορισμούς είναι αυτός που προτάθηκε από τον Carroll (1999), σύμφωνα με τον οποίο η ΕΚΕ αποτελεί την κοινωνική ευθύνη που έχει μια επιχείρηση να ικανοποιήσει τις ηθικές προσδοκίες της κοινωνίας ταυτόχρονα με τις οικονομικές και νομικές της ευθύνες. Το 1984, ο Freeman ενσωμάτωσε σε αυτό τον

ορισμό τις πολιτικές που εφαρμόζει μια επιχείρηση προκειμένου να ικανοποιήσει όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη της.

Η ΕΚΕ μπορεί επίσης να ορισθεί ως ο ρόλος και η ευθύνη που έχει η κάθε επιχείρηση ή οργανισμός απέναντι στην κοινωνία και το περιβάλλον με την ταυτόχρονη εξασφάλιση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος και της βιωσιμότητάς της (McWilliams & Siegel, 2001). Σύμφωνα με τους Carroll και Shabana (2010) η ΕΚΕ αποτελεί τη διαρκή δέσμευση μιας επιχείρησης να συμπεριφέρεται ηθικά συμβάλλοντας στην οικονομική ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας ζωής όχι μόνο των εργαζομένων της αλλά και της τοπικής κοινότητας και κοινωνίας. Αυτός ο ορισμός δείχνει μια σημαντική μεταστροφή που πλησιάζει στην τωρινή έννοια της ΕΚΕ.

Αυτή η μεταστροφή προέκυψε λόγω της ανάγκης αλλαγής της παλαιότερης αντίληψης ότι η ΕΚΕ ήταν απλά ένα υποστηρικτικό μέσο για την επίτευξη των στόχων και τη μεγιστοποίηση των κερδών και της φήμης μιας επιχείρησης και όχι για την κοινωνική προσφορά (Porter & Kramer, 2006). Για να αντισταθμιστεί αυτή η κοινωνική και οικονομική σύγκρουση προτάθηκε ένας ενδιάμεσος ορισμός. Σύμφωνα με αυτό η ΕΚΕ επικεντρώνεται στις δράσεις που στοχεύουν στο κοινωνικό όφελος πέρα από τα συμφέροντα της επιχείρησης και της τήρησης της νομοθεσίας, εισάγοντας τον εθελοντικό χαρακτήρα της (McWilliams & Siegel, 2001).

Αυτές οι αλλαγές οδήγησαν σταδιακά στην αναγνώριση της ΕΚΕ ως μια δυναμική εσωτερική διαδικασία και ως μια κοινά αποδεκτή αρχή που διέπει την κουλτούρα της επιχείρησης (Bolton et al, 2011). Επιπλέον, ενσωματώνει τις ανάγκες της κοινωνίας και του περιβάλλοντος και τις σχέσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη στην λειτουργία της επιχείρησης (Duarte, 2010).

Η διάσταση του περιβάλλοντος συμπεριελήφθη στην ΕΚΕ λόγω της αυξημένης υποβάθμισής του, η οποία αποδόθηκε στις ανήθικες επιχειρηματικές πράξεις για την κάλυψη συμφερόντων αλλά και στην απροσεξία των ανθρώπων. Σταδιακά προέκυψε η ΠΕΚΕ η οποία ωστόσο διαχωρίζεται από την ΕΚΕ διότι, παρά το ότι κατά βάση η μία έννοια συμπληρώνει την άλλη, η πρώτη επικεντρώνεται αποκλειστικά στο περιβάλλον με διαφορετικές διαστάσεις και στόχους (Shah & Rivera, 2007; Surroca et al, 2010).

Η ΠΕΚΕ τονίζει τη σημασία λήψης προληπτικών μέτρων προκειμένου να αντιμετωπισθούν τα περιβαλλοντικά ζητήματα και προϋποθέτει τη χρήση αποτελεσματικών επιχειρηματικών μεθόδων και διαδικασιών (Surroca et al, 2010).

Ως εκ τούτου, αποτελεί μια μορφή εταιρικής ηθικής κουλτούρας αλλά και πτυχή της ΕΚΕ, που επικεντρώνεται περισσότερο στην εθελοντική εφαρμογή της και στην ενεργή συμμετοχή των επιχειρήσεων σε περιβαλλοντικές δράσεις. Πιο συγκεκριμένα, η έννοια της ΠΕΚΕ υποθέτει ότι (Shah & Rivera, 2007; Basu & Palazzo, 2008):

- Αυξάνεται η αξία της επιχείρησης μέσω της δυναμικής χρήσης οικολογικών κριτηρίων προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες όλων των ενδιαφερόμενων μερών.
- Αποτελεί μια πλατφόρμα δημιουργίας ενός αποτελεσματικού επιχειρηματικού μοντέλου, βασιζόμενου σε οικολογικά κριτήρια, που προάγει την οικολογική καινοτομία και τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και εξέλιξη της επιχείρησης.
- Διενεργείται αποτελεσματική χρήση των υλικών και άυλων πόρων για τη λειτουργία της επιχείρησης εντός των οικολογικών κριτηρίων.
- Αποτελεί το σύνδεσμο μεταξύ του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος.
- Εγγυάται την εφαρμογή προτύπων επιχειρηματικής συμπεριφοράς και μειώνει το εταιρικό ρίσκο.

1.3. Διαστάσεις και Ενδιαφερόμενα Μέρη

Οι ευρείες διαστάσεις της ΕΚΕ διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη εξ' αυτών αφορά στα κοινωνικά ζητήματα που ναι μεν είναι σημαντικά δεν επηρεάζονται από την επιχειρηματικότητα. Ο αντίκτυπος της αξίας της επιχείρησης στην κοινωνική αλυσίδα, όμως, αποτελεί τη δεύτερη κατηγορία και εξειδικεύεται στις επιδράσεις των δραστηριοτήτων της επιχείρησης στην κοινωνία. Η τρίτη επικεντρώνεται στην επίδραση των κοινωνικών ζητημάτων στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων (Porter & Kramer, 2011).

Μια ακόμη κατηγοριοποίηση των διαστάσεων της ΕΚΕ αφορά στις ευθύνες της οι οποίες είναι (Kanter, 1999):

- Οικονομικές και σχετίζονται με την κερδοφορία.
- Νομικές δηλαδή το κατά πόσο συμμορφώνεται η επιχείρηση με την κείμενη νομοθεσία.
- Ηθικές που αφορούν το ότι η επιχείρηση πράττει όχι μόνο το σωστό αλλά και το δίκαιο, σύμφωνα με το πολιτισμικό και ηθικό κοινωνικό πλαίσιο.
- Φιλανθρωπικές δηλαδή τη συνεισφορά της επιχείρησης στην κοινότητα.

Εκτός των ανωτέρω, στην ΕΚΕ συμπεριλαμβάνονται και οι διαστάσεις που αφορούν (Shah & Rivera, 2007; Surroca et al, 2010):

- Τις εσωτερικές διαστάσεις που συμπεριλαμβάνουν:
  - Τη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού της επιχείρησης.
  - Την υγιεινή και ασφάλεια της εργασίας.
  - Την προσαρμογή στην αλλαγή.
  - Τη διαχείριση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου και των φυσικών πόρων.
- Την εξωτερική διάσταση στην οποία συμπεριλαμβάνονται:
  - Οι τοπικές κοινότητες.
  - Οι επιχειρηματικοί εταίροι, οι προμηθευτές και οι καταναλωτές.
  - Τα ανθρώπινα δικαιώματα.
  - Οι παγκόσμιες περιβαλλοντικές ανησυχίες.

Η περιβαλλοντική διάσταση διέπει πολλές πτυχές της ΕΚΕ δίνοντας έμφαση στην ύπαρξη μιας πολιτικής που καθοδηγεί της επιχειρηματικές δράσεις προς την περιβαλλοντικής ευημερία. Προέρχεται από την παραδοχή του ότι οι επιχειρήσεις επηρεάζουν το περιβάλλον και του ότι οι προστασία του μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερα εταιρικά και κοινωνικά αποτελέσματα (Christmann, 2000; Eesley & Lenox, 2006; Klassen & Whybark, 1999). Ωστόσο, υπάρχει ένας ξεχωριστός διαχωρισμός των διαστάσεων της ΠΕΚΕ που είναι οι ακόλουθες:

- Περιβαλλοντική ευημερία των καταναλωτών: αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία που εξασφαλίζουν την επιτυχία μιας επιχείρησης καθώς σχετίζεται με την εμπειρία των πελατών. Σε γενικές γραμμές, αυτή η διάσταση αφορά πρωτοβουλίες που στοχεύουν στην παροχή πλήρων πληροφοριών σχετικά με το προϊόν ή την υπηρεσία, συμπεριλαμβανομένων και αυτών ασφάλειάς τους, κάνοντάς τα φιλικά προς το περιβάλλον (Nik Ramli et al, 2014; Maimunah, 2009; Turker, 2009).
- Περιβαλλοντική συμπερίληψη της κοινότητας: επικεντρώνεται στην κοινωνική πτυχή της ΠΕΚΕ όσον αφορά στην εκπαίδευση και ενθάρρυνση της συμμετοχής της κοινωνίας και της κοινότητας σε προγράμματα που σχετίζονται με την περιβαλλοντική προστασία. Αυτές οι πρακτικές συμπεριλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, εργαστήρια περιβαλλοντικής εκπαίδευση,

δράσεις δενδροφύτευσης καθώς και χρηματοδότηση φιλανθρωπικών εκδηλώσεων (Rahman, 2011).

- Περιβαλλοντική φιλανθρωπία: αφορά στην οικονομική συνεισφορά σε μη κυβερνητικούς οργανισμούς που προάγουν δράσεις προστασίας του περιβάλλοντος (Cherian & Jacob, 2012). Είναι κεντρική στις δράσεις ΠΕΚΕ διότι δείχνει την επιθυμία μιας επιχείρησης να προάγει την περιβαλλοντική ευημερία αυξάνοντας την ευαισθητοποίηση του κοινού (Pelosa & Shang, 2011).

Οι διαστάσεις τόσο της ΕΚΕ όσο και της ΠΕΚΕ σχετίζονται με την ικανοποίηση και την προστασία των ενδιαφερόμενων μερών τα οποία ορίζονται ως το άμεσο και έμμεσο περιβάλλον μιας επιχείρησης που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Τα άμεσα ενδιαφερόμενα μέρη είναι οι μέτοχοι, οι εργαζόμενοι, οι πιστωτές και οι καταναλωτές. Μεταξύ των έμμεσων συγκαταλέγονται το κράτος, οι τοπικές κοινωνίες και οι ομάδες που ασκούν πίεση προς μια κατεύθυνση, όπως οι ενώσεις και τα σωματεία (Camilleri, 2016; Wolniak et al, 2019).

Μια επιχείρηση, σύμφωνα με τη θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών, είναι ένας κοινωνικός οργανισμός του οποίου ο στόχος είναι η μεγιστοποίηση της αξίας όλων των ενδιαφερόμενων μερών. Εντός αυτών, ανήκει το φυσικό περιβάλλον που όμως αποτελεί το σιωπηλό ενδιαφερόμενο μέρος και χρήζει διαφορετικής μεταχείρισης διότι αποτελεί το πεδίο εντός του οποίου διεξάγονται όλες οι επιχειρηματικές δραστηριότητες. Έχει αρχίσει, επίσης, να αναγνωρίζεται ως το κύριο ενδιαφερόμενο μέρος. Επί αυτής της προσέγγισης, οι επιχειρήσεις μέσω των γνώσεών τους για αυτό, είναι σε θέση να κατανοήσουν τις υπηρεσίες που τους παρέχει το περιβάλλον και να δημιουργήσουν αμοιβαία βιώσιμες ευκαιρίες (Haigh & Griffiths, 2009).

1.4. Στόχοι

Η ΕΚΕ, ως επιχειρηματική στρατηγική, επιτρέπει στις επιχειρήσεις να χειριστούν προληπτικά τις σχέσεις τους με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Ως εκ τούτου αποτελεί μια οντότητα που ενδεχομένως επηρεάζει την επίτευξη των στόχων της επιχείρησης ή που επηρεάζεται από αυτήν κατά την επιδίωξη επίτευξης των στόχων αυτών (Haigh & Griffiths, 2009).

Αρχικά, ο κύριος στόχος της ΕΚΕ αφορούσε στην ικανοποίηση των εργαζομένων αλλά μεταγενέστερα επεκτάθηκε στην προσέγγιση που επικεντρώνεται

στην κοινωνία. Σύμφωνα με τις διαστάσεις της, οι στόχοι της σχετίζονται με (Camilleri, 2016):

- Τη συμμόρφωση με το γράμμα του νόμου και τα ηθικά πρότυπα.
- Την εθελοντική δημιουργία δραστηριοτήτων για το συμφέρον των ενδιαφερόμενων μερών.
- Την αναγνώριση των αρχών της ΕΚΕ.
- Τη βελτίωση των διοικητικών συστημάτων.
- Την ανάπτυξη προϊόντων από αβλαβή υλικά ή με μικρό αρνητικό περιβαλλοντικό αντίκτυπο.
- Την εφαρμογή καινοτόμων, οικολογικών, οικονομικών και κοινωνικά αποδεκτών λύσεων.
- Την παρακολούθηση, μείωση ή εξάλειψη δυνητικών απειλών μέσω της δημιουργίας αναφοράς περιβαλλοντικών δράσεων.

Όσον αφορά στην ΠΕΚΕ, επί της αναγνώρισης ότι πρέπει να υπάρχουν στρατηγικές συνεργασίες προκειμένου να διαδοθεί, οι στόχοι της βασίζονται στις αξίες της βιωσιμότητας, της εξωστρέφειας, της καινοτομίας και της μεγιστοποίησης της κοινωνικής ωφέλειας. Λόγω αυτών, οι στρατηγικοί στόχοι της ΠΕΚΕ είναι οι ακόλουθοι (Wolniak et al, 2019):

- Υγιές οικονομικό περιβάλλον: αφορά στην αντιανταγωνιστική συμπεριφορά, επιχειρηματική ηθική και ενίσχυση των τοπικών προμηθευτών.
- Περιβαλλοντικά υπεύθυνη επιχειρηματικότητα: συμπεριλαμβάνει:
  - Την ορθολογική χρήση και διαχείριση των φυσικών και ενεργειακών πόρων.
  - Τη χρήση νέων τεχνολογιών στα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας.
  - Την προστασία της βιοποικιλότητας.
  - Τη μείωση εκπομπών αερίων, αποβλήτων και λυμάτων.
  - Την αύξηση πράσινων προμηθειών.
  - Την παραγωγή πράσινων προϊόντων.

1.5. Ανακεφαλαίωση

Η ΕΚΕ αποτελεί μια εθελοντική επιχειρηματική στρατηγική που στοχεύει στην επίτευξη των οικονομικών στόχων μιας επιχείρησης με την ταυτόχρονη μέριμνα για την ανάπτυξη της κοινωνίας και του περιβάλλοντος, αυξάνοντας την ποιότητα ζωής των ανθρώπων. Συμπεριλαμβάνει πολλές διαστάσεις που όλες επικεντρώνονται στη

μείωση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων λόγω της αναγνώρισης ότι η κάθε επιχείρηση αποτελεί έναν κοινωνικό οργανισμό που αλληλεπιδρά με τα ενδιαφερόμενα μέρη του.

Εκτός από την ίδια την κοινωνία, το περιβάλλον λόγω του ότι αποτελεί το κύριο ενδιαφερόμενο μέρος διότι εντός αυτού εκτελούνται οι επιχειρηματικές δραστηριότητες. Γι' αυτό το λόγο η ΠΕΚΕ ενώ υπάγεται στην ευρύτερη έννοια της ΕΚΕ, αποτελεί μια ξεχωριστή οντότητα που στοχεύει αποκλειστικά στην προστασία και την αποκατάσταση του περιβάλλοντος με αποτέλεσμα τη βιωσιμότητα τόσο αυτού όσο και της επιχείρησης.

Η ΠΕΚΕ επικεντρώνεται στην εύρεση καινοτόμων δράσεων που θα προλαμβάνουν την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, θα προάγουν την οικολογική επιχειρηματικότητα και θα εξασφαλίζουν τον μικρότερο δυνατό αντίκτυπο των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων μέσω της ανάπτυξης μιας εταιρικής οικολογικής κουλτούρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η Σημασία της Περιβαλλοντικής Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

2.1. Εισαγωγή

Είναι πλέον αποδεκτό το γεγονός ότι η οικονομικές δραστηριότητες έχουν οδηγήσει στην επιβάρυνση του περιβάλλοντος, την κλιματική αλλαγή και την διατάραξη της βιοποικιλότητας. Τα περιβαλλοντικά ζητήματα σταδιακά αναγνωρίστηκαν ως πολύ σημαντικά και συνδέθηκαν με την επιχειρηματικότητα, με τις επιχειρήσεις να αναγνωρίζουν πλέον την ευθύνη τους απέναντι στο περιβάλλον και τους λόγους για τους οποίους οφείλουν να το προστατεύσουν.

Η προστασία του περιβάλλοντος ανήκει στην έννοια της Αειφόρου Ανάπτυξης με την οποία συνδέεται η ΕΚΕ και συγκλίνουν προς την αρχή ότι για να υπάρξει επιχειρηματική, περιβαλλοντική και κοινωνική βιωσιμότητα, οι επιχειρήσεις πρέπει να εξασφαλίσουν ότι λειτουργούν βάσει των αρχών τόσο της Αειφόρου Ανάπτυξης όσο και της ΕΚΕ. Αυτό οδηγεί σε πολλαπλά οφέλη για τις επιχειρήσεις μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται η εξοικονόμηση λειτουργικού κόστους, η προστασία του περιβάλλοντος, η αύξηση της φήμης και αξιοπιστίας τους καθώς και η πίστη των καταναλωτών.

Στις υποενότητες αυτού του κεφαλαίου επεξηγούνται οι λόγοι για τους οποίους επιβάλλεται η υιοθέτηση της ΕΚΕ και της ΠΕΚΕ από τις επιχειρήσεις, η διασύνδεσή της με την Αειφόρο και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη με τον ορισμό και το διαχωρισμό αυτών των εννοιών καθώς και τα οφέλη που προκύπτουν όχι μόνο για τις επιχειρήσεις αλλά και για το περιβάλλον και την κοινωνία.

2.2. Λόγοι Εφαρμογής

Η εξέλιξη του πολιτισμού, της ελεύθερης αγοράς και της χωρικής ανάπτυξης, που οφείλεται στις αυξανόμενες ανάγκες και προσδοκίες των ενδιαφερόμενων μερών, η επιχειρηματικότητα, η μοντέρνα παραγωγή και οι τεχνολογικές εξελίξεις θέτουν μια αυξανόμενη απειλή στο φυσικό περιβάλλον, που συχνά καταλήγει σε μια μη αναστρέψιμη υποβάθμισή του (Mikkila & Toppinen, 2008; Wolniak et al, 2019).

Ωστόσο, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος δεν ήταν μεταξύ των αρχικών λόγων εφαρμογής της ΕΚΕ. Η δημοφιλία της οφείλεται στην άποψη ότι οι επιχειρήσεις έχουν υποχρεώσεις προς την κοινωνία πέρα από το οικονομικό κίνητρο. Αυτό οδήγησε στην αλλαγή του τρόπου διεξαγωγής των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων με κύριο γνώμονα την ενασχόληση με δράσεις που στοχεύουν στη

βελτίωση της κοινωνίας (Kolk, 2016; Duarte et al, 2010). Σταδιακά, οι επιχειρήσεις κατανοούν ότι οι δράσεις στα πλαίσια της ΕΚΕ δεν παρεμποδίζουν την επίτευξη του στόχου της κερδοφορίας, αλλά συμβάλλουν στην ομαλή λειτουργία τους (Kolk, 2016).

Μεταξύ των παραγόντων που οδήγησαν σε αυτή τη συνειδητοποίηση είναι (Esfahani et al, 2015):

- Η παγκοσμιοποίηση.
- Η βιώσιμη ανάπτυξη.
- Η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης.
- Η φήμη των κοινωνικά υπεύθυνων εταιρειών.
- Η σημασία και ο ρόλος των ενδιαφερόμενων μερών.

Οι ίδιοι παράγοντες οδήγησαν και στη μεταγενέστερη κατανόηση του ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα διακινδυνεύουν τη βιωσιμότητα του επιχειρηματικού κόσμου. Τα κυριότερα εξ' αυτών των προβλημάτων είναι η υπερθέρμανση του πλανήτη και η κλιματική αλλαγή (Esfahani et al, 2015). Το αποτέλεσμα αυτής της κατανόησης ήταν να δοθεί έμφαση στην αποτελεσματική χρήση των πόρων και της τεχνογνωσίας (Zhu et al, 2013) υπό την ΠΕΚΕ. Αναγνωρίστηκε ότι με αυτόν τον τρόπο μπορούν να μειωθούν αυτά τα προβλήματα καθώς και το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των επιχειρήσεων καθώς αυτές δεσμεύονται προς την προστασία του περιβάλλοντος μέσω της υιοθέτησης πράσινων επιχειρηματικών διαδικασιών που εξασφαλίζουν την περιβαλλοντική βιωσιμότητα (Wu et al, 2018).

Η πίεση που ασκείται στις επιχειρήσεις από τα ενδιαφερόμενα μέρη αποτελεί έναν ακόμη λόγο εφαρμογής της ΠΕΚΕ με κίνητρα το ίδιο συμφέρον, τις σχέσεις μεταξύ των ομάδων και την τήρηση των ηθικών αξιών και αρχών. Τα κίνητρα αυτά οδηγούν στη δημιουργία ενός υγιούς και βιώσιμου περιβάλλοντος, εντός του οποίου οι επιχειρήσεις θα λειτουργούν με επιτυχία, ενισχύοντας τη θετική τους εικόνα και προσελκύοντας το ενδιαφέρον των επενδυτών (Aguilera et al, 2007; Carrol & Shabana, 2010).

Η κάλυψη των αναγκών των διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών της επιχείρησης, θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών, αποτελεί έναν ακόμη λόγο ενσωμάτωσης πρωτοβουλιών ΠΕΚΕ. Αυτό προκύπτει από το ότι η βιωσιμότητα και η επιτυχία μιας επιχείρησης εξαρτάται από την επίτευξη των οικονομικών και των μη οικονομικών της στόχων μέσω της ικανοποίησης των ενδιαφερόμενων μερών. Μέσω της ΠΕΚΕ, οι επιχειρήσεις προάγουν κοινωνικά υπεύθυνες δράσεις και πολιτικές που

τις βοηθούν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις απαιτήσεις των ενδιαφερόμενων μερών τους (Pirsch et al, 2007; Maignan & Farrell, 2004).

Η θεωρία των συστημάτων υποστηρίζει ότι ένας οργανισμός πρέπει να λειτουργεί ως ένα σύστημα, το οποίο αποτελείται από αλληλένδετα στοιχεία που αποτελούν ένα σύνολο. Όταν μια επιχείρηση δεσμεύεται προ της περιβαλλοντικής προστασία αναμένεται να διέπεται από της αρχές της ΠΕΚΕ σε κάθε πτυχή της λειτουργίας της, συμπεριλαμβανομένης και της αλληλεπίδρασής της με όλα τα εξωτερικά ενδιαφερόμενα μέρη (Jones, 2010).

Βάσει της θεωρίας της οργανωτικής αναγνώρισης, ένα άτομο που εκτιμά τις ευγενείς προσπάθειες μιας επιχείρησης, αισθάνεται περήφανο να αποτελεί μέρος της. Επιπλέον, όταν οι καταναλωτές ταυτίζονται με μια επιχείρηση νοιάζονται όχι μόνο για αυτή αλλά και για τα προϊόντα της, καθώς εκτιμούν την κοινωνική της υπευθυνότητα η οποία καλύπτει της ανάγκες της κοινότητας και ολόκληρης της κοινωνίας (Du et al, 2007; Maignan & Farrell, 2004).

Συνοπτικά, οι κυριότεροι λόγοι που οδηγούν τις επιχειρήσεις να υιοθετήσουν την ΠΕΚΕ είναι (Aguilera et al, 2007; Carrol & Shabana, 2010):

- Οι προσδοκίες του καταναλωτικού κοινού και των επενδυτών ως προς την αλλαγή του τρόπου διεξαγωγής των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.
- Τα κοινωνικά κριτήρια που επηρεάζουν το καταναλωτικό κοινό και τους επενδυτές.
- Η αυξανόμενη ανησυχία για την επιβάρυνση του περιβάλλοντος εξαιτίας των οικονομικών δραστηριοτήτων.
- Η ανάγκη διαφάνειας των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων.

2.3. Διασύνδεση με την Αειφόρο Ανάπτυξη

2.3.1. Ορισμός Αειφόρου Ανάπτυξης

Η Αειφόρος Ανάπτυξη μπορεί να ορισθεί ως η ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες της τωρινής γενιάς, η οποία διασφαλίζει την ικανότητα της μελλοντικής να καλύψει τις δικές της ανάγκες, ικανότητα που θα διασφαλισθεί μέσω της μέριμνας εξάλειψης κινδύνων (Harris, 2000).

Σε αυτόν τον ορισμό, έχει προστεθεί η αρχή βάσει της οποίας η Αειφόρος Ανάπτυξη αποσκοπεί και οφείλει να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των ατόμων εντός του οικοσυστήματος. Η ποιότητα ζωής εντάσσεται στον ορισμό της αειφορίας, υποστηρίζοντας ότι η ευημερία της τωρινής γενιάς δεν θα υπονομεύσει την ποιότητα

ζωής της επόμενης, κάτι που εξασφαλίζεται μέσω του σεβασμού προς τη χρήση των διαθέσιμων πόρων (Alanne & Saari, 2005).

Η Αειφόρος Ανάπτυξη αρχικά επικεντρωνόταν μόνο στην οικονομική ανάπτυξη, αλλά σταδιακά αναγνωρίστηκε η σοβαρότητα των κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων διότι ενδεχομένως παρεμποδίζουν την ευημερία τόσο της τωρινής όσο και της μελλοντικής γενιάς. Λόγω αυτής της μεταστροφής, αυτά τα προβλήματα βρίσκονται πλέον στον πυρήνα της έννοιας της Αειφόρου Ανάπτυξης, καθώς η κατάλληλη διαχείρισή τους ισοδυναμεί με τη διαγενεαλογική ισότητα (Pasqual & Souto, 2003).

Σε κάθε περίπτωση όμως η Αειφόρος Ανάπτυξη αποτελεί μια διαρκώς εξελισσόμενη έννοια με όρια που εξελίσσονται και επεκτείνονται, αλλά στη βάση της υποστηρίζει τη σχέση μεταξύ του περιβάλλοντος, της κοινωνίας και της οικονομίας (Dale & Newman, 2005). Αυτή η ισορροπία αποτελεί το κοινό σημείο της με τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, όρος που πολλές φορές χρησιμοποιείται ως συνώνυμος, αλλά χαρακτηρίζεται από διαφορετικό ιδεολογικό προσανατολισμό (Murphy, 2012).

Η Βιώσιμη Ανάπτυξη αφορά κυρίως την περιβαλλοντική διάσταση και πιο συγκεκριμένα υποστηρίζει ότι το σύστημα διατήρησης της ζωής πρέπει να προστατευθεί διότι, στην αντίθεση περίπτωση, δεν δύναται να επιτευχθεί η πρόοδος και η ανάπτυξη. Χαρακτηρίζεται από την οριζόντια και κάθετη θεώρηση του χώρου, σύμφωνα με την οποία πρέπει να υπάρχει μια ισορροπημένη ανάπτυξη μεταξύ των χωρών, σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Η διάσταση του χρόνου εντός αυτής της έννοιας επικεντρώνεται στις δράσεις που πρέπει να έχουν βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα και αφορούν την κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον. Ωστόσο, στον επιχειρηματικό κόσμο, η Αειφόρος και η Βιώσιμη Ανάπτυξη μπορούν να θεωρηθούν ταυτόσημες έννοιες, διότι αποσκοπούν σε δράσεις που στοχεύουν στην ισορροπία μεταξύ της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος (Harris, 2000).

Και οι δύο έννοιες προκειμένου να μετρήσουν τις διαστάσεις που τις διέπουν, βασίζονται στο μοντέλο των πέντε κεφαλαίων, τα οποία είναι (Parkin et al, 2003):

- Το φυσικό κεφάλαιο που αναφέρεται στο περιβάλλον.
- Το ανθρώπινο κεφάλαιο το οποίο αφορά τα άτομα.
- Το κοινωνικό κεφάλαιο που συμπεριλαμβάνει τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας.

- Το τεχνικό κεφάλαιο που σχετίζεται με τα τεχνικά και τεχνολογικά χαρακτηριστικά.
- Το χρηματοοικονομικό κεφάλαιο που αφορά την οικονομία.

Η έννοια της Αειφόρου Ανάπτυξης από τον επιχειρηματικό κόσμο ερμηνεύεται βάσει των πρακτικών που εφαρμόζονται που είναι οι κάτωθι:

- Περιβαλλοντικές πρακτικές: αφορούν την εφαρμογή πρακτικών που στοχεύουν στη μείωση της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος, η οποία προκαλείται από τις επιχειρηματικές δραστηριότητες και τη διαχείριση πόρων και αποβλήτων. Βασίζονται στην αρχή του ότι τόσο η κατανάλωση των φυσικών πόρων όσο και τα απόβλητα και οι ατμοσφαιρικοί ρύποι οφείλουν να βρίσκονται σε επίπεδα που δεν υπονομεύουν το οικοσύστημα (Dylick & Hockerts, 2002; Belu, 2009).
- Κοινωνικές πρακτικές: στοχεύουν στην εκπαίδευση, την εργασία και την υγεία. Οι επιχειρήσεις μέσω αυτών των πρακτικών προσδίδουν αξία στην τοπική κοινότητα με σκοπό την ποιότητα ζωής και την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Belu, 2009).
- Οικονομικές πρακτικές: εντός των προσπαθειών εξασφάλισης οικονομικής απόδοσης στα ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβάνονται πρακτικές που συμβάλλουν στην εξάλειψη της διαφθοράς, στη διατήρηση του προσωπικού, στην οικονομική ισότητα καθώς και στην υιοθέτηση υπεύθυνης συμπεριφοράς και συμμόρφωσης με το νομικό και ηθικό κώδικα της κοινωνίας εντός της οποίας δραστηριοποιείται μια επιχείρηση (Krug et al, 2008).

Οι πρακτικές αυτές θα πρέπει να διέπονται από τις ακόλουθες βασικές αρχές της Αειφόρου Ανάπτυξης (Hahn et al, 2014):

- Φέρουσα ικανότητα: αναφέρεται στην ικανότητα διατήρησης της ανθρώπινης ζωής, της χλωρίδας και της πανίδας μιας περιοχής.
- Βιοποικιλότητα: αφορά τη διατήρηση των ζώντων οργανισμών μέσω της χρήσης ανανεώσιμων πόρων.
- Διαγενεαλογική ισότητα: αποτελεί την υποχρέωση παράδοσης ίδιων πόρων στην επόμενη γενιά προκειμένου να εξασφαλισθεί η ποιότητα ζωής της που δεν θα πρέπει να είναι φτωχότερη αυτής που έχει η τωρινή γενιά.
- Συμμετοχή: αναφέρεται στη συνεργασία και στη συμμετοχή όλων των φορέων των τοπικών κοινοτήτων και των χωρών.

2.3.2. Σχέση Αειφόρου Ανάπτυξης και Περιβαλλοντικής Εταιρικής Ευθύνης

Παλαιότερα, η ΠΕΚΕ θεωρείτο ως η απλή συμμόρφωση προς τους νόμους και τους κανονισμούς που θεσπίζονταν για την προστασία του περιβάλλοντος. Τώρα, πολλές επιχειρήσεις συνειδητοποιούν ότι η πολιτική τους πρέπει να προσανατολίζεται προς της κοινωνική και περιβαλλοντική διάσταση της ΕΚΕ εξασφαλίζοντας την Αειφόρο Ανάπτυξη. Αυτό οδήγησε στη θεώρηση της ΠΕΚΕ ως τη βάση για την ανάπτυξη και τη διαφοροποίηση μιας επιχείρησης (Pohle & Hittner, 2008).

Η αλλαγή αυτή προέκυψε λόγω του ότι υπό την ΠΕΚΕ επιτυγχάνονται οι στόχοι της Αειφόρου Ανάπτυξης που είναι η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, η κατάσταση του οποίου καθορίζει την ποιότητα της ζωής των ατόμων, εντός του πλαισίου του περιορισμού χρήσης των φυσικών πόρων, λαμβάνοντας υπόψη τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της οικονομικής δραστηριότητας (Bormanel et al, 2017). Επιπλέον, δεσμεύει τις επιχειρήσεις να επιδιώξουν την Αειφόρο Ανάπτυξη με τη συμμετοχή των εργαζομένων, των οικογενειών του και των τοπικών κοινοτήτων, προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής, με θετικές επιδράσεις τόσο στην επιχειρηματική όσο και στην κοινωνική ανάπτυξη (Payne, 2006).

Μια πτυχή της Αειφόρου Ανάπτυξης είναι η περιβαλλοντική αειφορία. Αφορά στην κλιματική αλλαγή που αποτελεί μια εκ των πιο σημαντικών απειλών τόσο για την ανθρωπότητα όσο και για το περιβάλλον. Υπονομεύει την ικανότητα του πλανήτη να επανέλθει σε επίπεδα που δεν θα είναι εις βάρος της ανθρωπότητας και ως εκ τούτου, η ανθεκτικότητα του φυσικού περιβάλλοντος είναι κεντρική στην έννοια της περιβαλλοντικής αειφορίας (Coleman et al, 2017; Williams & Schaefer, 2013; Leuenberger, 2007).

Βάσει αυτών, η Αειφόρος Ανάπτυξη και η ΠΕΚΕ είναι αλληλένδετες υπό την έννοια ότι στην περίπτωση που δεν υπάρχει παράλληλη ανάπτυξη του περιβάλλοντος και της επιχείρησης, δεν επιτυγχάνεται η ανάπτυξη κανενός εκ των δύο. Γι' αυτό το λόγο η ΠΕΚΕ στοχεύει στην περιβαλλοντική ποιότητα, στην οικονομική ανάπτυξη και στο κοινωνικό κεφάλαιο, με αποτέλεσμα οι επιχειρηματικές δραστηριότητες να χαρακτηρίζονται από περιβαλλοντική ορθότητα, οικονομική βιωσιμότητα και κοινωνική ευθύνη (Coleman et al, 2017).

Οι επιχειρήσεις αναγνωρίζουν ότι η βιωσιμότητά τους εξαρτάται από την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και ότι η επίτευξη οικονομικής, κοινωνικής και

περιβαλλοντικής σταθερότητας που προάγεται μέσω της ΠΕΚΕ είναι εφικτή (Narwal & Singh, 2013; Schaltegger et al, 2012). Συνεπώς, η ΠΕΚΕ, αντανακλώντας τις επιχειρηματικές δραστηριότητες που στοχεύουν στην προστασία του περιβάλλοντος πέρα από την απλή τήρηση των κείμενων νόμων και κανονισμών, επιτυγχάνει τους στόχους της Αειφόρου Ανάπτυξης (Trumpp et al, 2016).

Ένας ακόμη λόγος που η ΠΕΚΕ συνδέεται με την Αειφόρο Ανάπτυξη, είναι ότι βασίζεται στην αρχή του ότι για να είναι βιώσιμη μια επιχείρηση θα πρέπει να είναι οικονομικά ασφαλής, να ελαχιστοποιεί, εάν όχι να εξαλείφει, τον αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον και να πράττει σύμφωνα με τις κοινωνικές προσδοκίες. Όλα αυτά συνάδουν με την έννοια της Αειφόρου Ανάπτυξης, υπό το πρίσμα ότι η υιοθέτηση της ΠΕΚΕ θεωρείται η συνεισφορά των επιχειρήσεων στην επίτευξη της Αειφόρου Ανάπτυξης (Narwal & Singh, 2013; Trumpp et al, 2016).

Οι επιχειρήσεις που ενσωματώνουν την ΠΕΚΕ στη λειτουργία τους αλλά και στην κουλτούρα τους συμβάλλουν στην Αειφόρο Ανάπτυξη λόγω του ότι (Pohle & Hittner, 2008):

- Κατανοούν τις προσδοκίες των πελατών τους.
- Αυξάνουν τις παρεχόμενες πληροφορίες σχετικά με την προμήθεια, σύνθεση και τον αντίκτυπο των προϊόντων, λειτουργιών και υπηρεσιών τους στο περιβάλλον.
- Εμπλέκουν τους εργαζομένους τους στη διαδικασία επίτευξης των στόχων και των προγραμμάτων ΠΕΚΕ που έχουν αποφασιστεί.
- Θεωρούν την επιχείρηση ως μέρος της αλυσίδας της ΠΕΚΕ.
- Υιοθετούν πράσινες πρακτικές ανάπτυξης προϊόντων και υπηρεσιών, μειώνοντας το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα.

2.4. Οφέλη

Υπό την ΠΕΚΕ, γίνεται κατανοητή η περιβαλλοντική ευθύνη της κάθε επιχείρησης προϋποθέτοντας την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των περιβαλλοντικών συνθηκών και της ελαχιστοποίησης των αρνητικών επιπτώσεων των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον. Αυτό οδηγεί στην επιθυμητή οικονομική απόδοση, την ελαχιστοποίηση του ρίσκου και τη σωστή διαχείριση των σχέσεων με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (Buchner, 2012).

Ένα ακόμη όφελος της ΠΕΚΕ είναι ότι ενσωματώνει τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα στις καθημερινές επιχειρηματικές δραστηριότητες,

υιοθετώντας ένα πρότυπο περιβαλλοντικής διοίκησης, το οποίο βασίζεται στον κώδικα ηθικής και δεοντολογίας, καθώς η μέριμνα στρέφεται προς την ασφάλεια του περιβάλλοντος (Raymond et al, 2016; Pacana et al, 2017; Dobers, 2009). Όμως, η περιβαλλοντική ασφάλεια μπορεί να ερμηνευθεί διαφορετικά μεταξύ ατόμων, κοινωνικών ομάδων, επιχειρηματικών οντοτήτων, καθώς επηρεάζει διαφορετικές πτυχές της ζωής, συμπεριλαμβανομένης και της ποιότητάς της. Επί ΠΕΚΕ, υπάρχει μια ξεκάθαρη ερμηνεία της περιβαλλοντικής ασφάλειας που οδηγεί σε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (Wolniak & Jonek-Kowalska, 2020).

Αυτό οφείλεται επίσης στο ότι η ΠΕΚΕ προάγει την ευσυνειδησία των πελατών, η οποία ενσωματώνεται στις στρατηγικές που εκπονούνται. Επιπλέον, η προθυμία αύξησης της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, της αναγνώρισης των απειλών της περιβαλλοντικής ασφάλειας και η ανάληψη ευθύνης για το ευρύτερο καλό, αποτελούν σημαντικές πτυχές τόσο για την κοινωνία όσο και για τον επιχειρηματικό κόσμο (Guo et al, 2015). Η απαίτηση των ενδιαφερομένων μερών να υπάρχει συνεχής βελτίωση των εφαρμοζόμενων δραστηριοτήτων, της εκπαίδευσης και των δράσεων για την ασφάλεια και την προστασία των φυσικών πόρων καλύπτεται μέσω της ΠΕΚΕ, οδηγώντας σε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, μέσω της ικανοποίησης των προσδοκιών (Horan et al, 2011; Golob et al, 2019; Caillaud et al, 2016).

Η ικανοποίηση των προσδοκιών των ενδιαφερόμενων μερών, αποτελεί μια εμπνευσμένη ιδέα που προσφέρει πολλές ευκαιρίες και ελευθερίες για τις στρατηγικές που εφαρμόζονται, αυξάνοντας την αξιοπιστία μιας επιχείρησης. Δημιουργεί μια θετική εικόνα, επηρεάζει τα ενδιαφερόμενα μέρη της αγοράς που με τη σειρά τους επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να έχουν βιώσιμη ανάπτυξη, μεγιστοποίηση των κερδών και κυριαρχία στον τομέα τους (Anderson et al, 2010; Olkiewicz, 2018; Walker et al, 2014). Επιπλέον, μέσω της ευαισθητοποιημένης προς το περιβάλλον οργανωτικής κουλτούρας, προάγεται η Αειφόρος Ανάπτυξη μέσω της διατήρησης των διαθέσιμων πόρων και του σεβασμού προς το περιβάλλον με οφέλη όπως η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και των παραγωγικών διαδικασιών (Farrow et al, 2017; Hynes & Wilson, 2016).

Όλα αυτά οδηγούν στην αύξηση της πίστης των καταναλωτών προς μια επιχείρηση. Έχει βρεθεί ότι υπάρχει μεγαλύτερη προθυμία προτίμησης μια επιχείρησης που επιδεικνύει μεγαλύτερη δέσμευση προς την προστασία του περιβάλλοντος. Εκτός αυτού, οι καταναλωτές είναι διατεθειμένοι να δαπανήσουν

παραπάνω χρήματα προκειμένου να προμηθευτούν ποιοτικά και φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα (Rahman & Post, 2012).

Αυτό με τη σειρά του, οδηγεί στη βελτιωμένη εικόνα της εταιρείας, η οποία εκλαμβάνεται ως θετική καθώς βασίζεται όχι μόνο στη συνεισφορά της αλλά και στις αξίες που διέπουν την ίδια, τους ηγέτες της και τους υπαλλήλους της. Μέσω αυτής της εικόνας αυξάνεται η εμπιστοσύνη των καταναλωτών προς τα προϊόντα ή της υπηρεσίες της επιχείρησης (Nikbin et al, 2010).

Συνοπτικά, μέσω της ΠΕΚΕ, οι επιχειρήσεις εφαρμόζουν εθελοντικά δράσεις και στρατηγικές που οδηγούν στη (Cuesta-Valino et al, 2018; Bormanel et al, 2017; Klink & Smith, 2011):

- Βελτίωση της εικόνας τους με την ταυτόχρονη δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος.
- Δημιουργία θετικής φήμης.
- Βελτίωση της απόδοσης.
- Αύξηση της ικανοποίησης των πελατών.
- Αύξηση της καταναλωτικής πίστης.
- Αύξησης της ποιότητας και της παραγωγικότητας.
- Μείωση του επιχειρηματικού ρίσκου.
- Αύξηση εσόδων και μείωση του κόστους ως άμεσο αποτέλεσμα της στρατηγικής ΠΕΚΕ σε σχέση με τον ανταγωνισμό.
- Επικέντρωση στη διαφοροποίηση των προϊόντων και υπηρεσιών προκειμένου να είναι περισσότερο ανταποδοτικά.
- Βελτίωση εργασιακών πρακτικών λόγω της υιοθέτησης ηθικής και φιλικής προς το περιβάλλον προμήθειας υλών που οδηγεί στην απόκτηση επίσημης εταιρικής αξίας.

2.5. Ανακεφαλαίωση

Μεταξύ των κυριότερων λόγων εφαρμογής της ΠΕΚΕ από τις επιχειρήσεις είναι η αναγνώριση του ότι για να είναι οι ίδιες βιώσιμες θα πρέπει να εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα του περιβάλλοντος. Αυτό προέκυψε από την συνειδητοποίηση ότι επί υποβαθμισμένου περιβάλλοντος δεν είναι δυνατή η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας. Εκτός αυτών, ένας ακόμη λόγος είναι η ευαισθητοποίηση των καταναλωτών προς την προστασία του περιβάλλοντος, του οποίου η υποβάθμιση

σχετίζεται με την επιχειρηματικότητα. Σε περίπτωση μη ικανοποίησης των προσδοκιών των καταναλωτών, υπονομεύεται η βιωσιμότητα μιας επιχείρησης.

Η ΠΕΚΕ συνδέεται άμεσα με την Αειφόρο ή Βιώσιμη Ανάπτυξη υπό τις οποίες θα πρέπει να προστατευθούν τόσο οι φυσικοί πόροι όσο και το περιβάλλον εν γένει, προκειμένου να διασφαλισθεί η βιωσιμότητα των μελλοντικών γενεών αλλά και οι ποιότητα ζωής τους. Επιπλέον, η ΠΕΚΕ αναγνωρίζει και διέπεται από τις αρχές της Αειφόρου Ανάπτυξης και επί εφαρμογής της οι επιχειρήσεις συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της.

Τα οφέλη για τις επιχειρήσεις είναι πολλαπλά. Από τη μια πλευρά ικανοποιούνται οι ανάγκες και οι προσδοκίες των ενδιαφερόμενων μερών γεγονός που συμβάλλει στην αύξηση της φήμης της επιχείρησης και στην απόκτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Από την άλλη, εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα της επιχείρησης μέσω της μείωσης του κόστους λειτουργίας της και την αύξηση των εσόδων, τη μείωση του ρίσκου αλλά και μέσω της παροχής ποιοτικών και φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων γεγονός που αυξάνει την αξία της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Εφαρμογή της Περιβαλλοντικής Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

3.1. Εισαγωγή

Για να εφαρμοστεί η ΠΕΚΕ στην πράξη, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να έχουν μια συγκεκριμένη στρατηγική η οποία θα διέπει όλες τις πτυχές της επιχείρησης και θα συμπεριλαμβάνει όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη στη λήψη αποφάσεων και στην υλοποίηση των προγραμμάτων έτσι ώστε αυτά να είναι επιτυχημένα. Η ΠΕΚΕ θα πρέπει να διέπει την οργανωσιακή κουλτούρα προκειμένου να δεσμευτεί τόσο η διοίκηση όσο και το προσωπικό προς την εφαρμογή της.

Για να επιτευχθεί αυτό υπάρχει ανάγκη υιοθέτησης συστημικής στρατηγικής η οποία με τη σειρά της θα οδηγήσει στη σωστή επιλογή ενός προγράμματος ΠΕΚΕ που θα στοχεύει στη διαχείριση ενός ή περισσότερων περιβαλλοντικών ζητημάτων. Τα πρότυπα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης βοηθούν προς αυτή την κατεύθυνση διότι αποτελούν χρήσιμα εργαλεία που καθοδηγούν την δημιουργία των προγραμμάτων ΠΕΚΕ αλλά και την αξιολόγησή τους προκειμένου να υπάρχουν διορθωτικές κινήσεις στις πτυχές που αποδεικνύονται προβληματικές.

Στο παρόν κεφάλαιο περιγράφονται οι προϋποθέσεις εφαρμογής των κυριότερων στρατηγικών ΠΕΚΕ και η ταξινόμηση των σχετικών προγραμμάτων, ανάλογα με τους στόχους που μπορεί να θέσει μια επιχείρηση. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στα κυριότερα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης που άπτονται των στόχων της ΠΕΚΕ καθώς και το πώς μπορεί να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα τόσο της στρατηγικής όσο και των προγραμμάτων ΠΕΚΕ.

3.2. Στρατηγικές και Προγράμματα

Η υιοθέτηση μιας κοινωνικά υπεύθυνης συμπεριφοράς από μια επιχείρηση αποτελεί από μόνη της την κύρια στρατηγική εφαρμογής της ΕΚΕ και της ΠΕΚΕ, με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητά της αλλά και την προστασία της εξωτερικής της εικόνας και φήμης. Αποτελεί, επίσης, την προσπάθεια προσαρμογής της προκειμένου να ανταποκριθεί όχι μόνο στους κανόνες της αγοράς αλλά και στις προσδοκίες της κοινωνίας (Brandao, 2013). Θα πρέπει όμως να διαμορφώνεται εντός ενός πλαισίου που θα στοχεύει στην αύξηση της αξίας της ίδιας της επιχείρησης και των ενδιαφερόμενων μερών της.

Στην περίπτωση όμως που η εφαρμογή δεν είναι συστημική δεν δύναται να επιτευχθεί η ευθυγράμμιση των αξιών, στρατηγικών και δράσεων. Τόσο η διοίκηση

όσο και οι εργαζόμενοι πρέπει να συμμετέχουν ενεργά όχι μόνο στην εκπόνηση των καινοτόμων ιδεών αλλά και στον σχεδιασμό και την εφαρμογή των προγραμμάτων, τα οποία θα διέπουν όλες τις δομές της εκάστοτε επιχείρησης (Guziana & Dobers, 2013).

Επί απουσίας των εργαζομένων κατά την προσπάθεια εφαρμογής της κοινωνικά και περιβαλλοντικά υπεύθυνης στρατηγικής δεν θα υπάρχει η επαρκής ενσωμάτωση και αποδοχή των νέων αξιών. Ως εκ τούτου, δεν θα θεωρηθεί σημαντική και δεν θα χαίρει επαρκούς υποστήριξης και γι' αυτό το λόγο θα πρέπει να αποτελεί την αρχή που θα καθορίζει την οργανωτική κουλτούρα (Bolton et al, 2011; Duarte, 2010).

Η δημιουργία ηθικών αξιών οδηγεί στις φιλικές προς το περιβάλλον αντιλήψεις και συμπεριφορές εκ μέρους του προσωπικού. Δηλαδή, οι υπάλληλοι μαθαίνουν και μοιράζονται τις αξίες αυτές οδηγώντας σε βιώσιμες συμπεριφορές (Norton et al, 2012). Δεδομένου ότι οι αντιλήψεις του προσωπικού για τις πολιτικές και τις πρακτικές ΠΕΚΕ περιγράφουν τη λογοδοσία, την ευθύνη και το βαθμό στον οποίο η επιχείρηση τηρεί τη ηθικά πρότυπα, υπάρχει η δυνατότητα μετάδοσης των ηθικών αξιών στο προσωπικό παρακινώντας το να επιδείξει ηθική περιβαλλοντική συμπεριφορά (Cantor et al, 2012). Ως αποτέλεσμα, το προσωπικό είναι πρόθυμο να επιτύχει τους στόχους της επιχείρησης, ταυτίζεται με αυτή και αυξάνεται η αίσθηση του ανήκειν (Lamm et al, 2013; Kim et al, 2010).

Η εθελοντική διοικητική πρωτοβουλία ως στρατηγική εφαρμογής της ΕΚΕ και της ΠΕΚΕ αναγνωρίζει την ενσωμάτωση των αρχών τους στις εσωτερικές λειτουργίες (Takahashi et al, 2013). Επιπλέον, λαμβάνει υπόψη ότι τα οφέλη διακρίνονται σε βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα παρά τη μείωση των άμεσων οικονομικών απολαβών. Για την αντιμετώπιση αυτής της φαινομενικής σύγκρουσης μεταξύ της εφαρμοζόμενης στρατηγικής και του οικονομικού οφέλους θα πρέπει να υπάρχει μια σαφής κατηγοριοποίηση των δράσεων (Porter & Kramer, 2006 Graves et al, 2013).

Μια τέτοια κατηγοριοποίηση θα πρέπει να διέπεται από τις αρχές λειτουργίας των επιχειρήσεων και αφορά στα ακόλουθα (Takahashi et al, 2013):

- Αντιμετώπιση των συμπεριφορών που θεωρούνται ανήθικες και αντιτίθενται με το σκοπό της επιχείρησης.
- Ενασχόληση με δράσεις που υποστηρίζουν την κοινότητα.

- Πρόληψη της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος λόγω των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.
- Δημιουργία κατάλληλου εργασιακού περιβάλλοντος που θα υποστηρίζει τις κοινωνικά και περιβαλλοντικά υπεύθυνες στρατηγικές.

Οι περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες χρήζουν σημαντικών επενδύσεων και αποφέρουν μακροπρόθεσμα αποτελέσματα και απαιτείται συντονισμός των ενδιαφερόμενων μερών. Υπό την ΠΕΚΕ, οι αποφάσεις για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα καθορίζονται από την εταιρική διακυβέρνηση ή από τον τρόπο με τον οποίο οι επιχειρήσεις τις λαμβάνουν (Walls & Berrone, 2017).

Ως εταιρική διακυβέρνηση ορίζεται η κατανομή των δικαιωμάτων, των ευθυνών και των πόρων σε διαφορετικά ενδιαφερόμενα μέρη, που οδηγεί στη διαχείριση των διαφόρων προβλημάτων (Aguilera & Jackson, 2003). Από την άλλη πλευρά, η περιβαλλοντική βιωσιμότητα αναφέρεται σε ένα σύνολο εταιρικών συμπεριφορών και στρατηγικών που μετριάζουν τον αντίκτυπο της επιχείρησης στο φυσικό περιβάλλον. Συμπεριλαμβάνει τα προϊόντα, τις υπηρεσίες, τις διαδικασίες αλλά και τις πολιτικές που συμβάλλουν στη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας, παραγωγής αποβλήτων και απορριμμάτων καθώς και στην αύξηση της χρήσης οικολογικών βιώσιμων πόρων (Walls et al, 2011).

Βάσει αυτών, προκύπτει ο όρος *εταιρική διακυβέρνηση περιβαλλοντικής βιωσιμότητας* που αποτελεί μια στρατηγική που προάγει τις συμπεριφορές και κατανέμει τις ευθύνες που αφορούν στα ζητήματα περιβαλλοντικής βιωσιμότητας. Αποσκοπεί στις εφαρμοζόμενες τακτικές, στην ευρεία παρακίνηση περιβαλλοντικών επενδύσεων και στην ενδυνάμωση των υπαλλήλων να εκφράσουν τις απόψεις τους και τις προτεραιότητές τους αναφορικά με τις αποφάσεις που λαμβάνονται σχετικά με το περιβάλλον κατά την καθημερινή εκτέλεση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (Zhu et al, 2013).

Αυτή η στρατηγική προϋποθέτει ότι τα ενδιαφερόμενα μέρη μοιράζονται τις ίδιες πεποιθήσεις και αντιλήψεις σχετικά με την ισορροπία μεταξύ της οικονομικής αποτελεσματικότητας, της κοινωνικής ισότητας και της περιβαλλοντικής λογοδοσίας. Πρόκειται για μια ολιστική προσέγγιση που αναγνωρίζει ότι μέσω αυτής επιτυγχάνεται η θετική αλληλεπίδραση μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων μερών, που οδηγεί στην επιχειρηματική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα (Olkiewicz, 2020).

Αυτά με τη σειρά τους οδηγούν:

- Στη δημιουργία κατάλληλων εργαλείων επένδυσης, όπως οι υποδομές, η χρηματοδότηση, το έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό καθώς και οι κατάλληλες σχέσεις μεταξύ των τοπικών και περιφερειακών αρχών, μεταξύ άλλων.
- Στη μεταφορά γνώσεων μεταξύ της επιστήμης και της επιχειρηματικότητας.
- Στη δημιουργία οικολογικής κουλτούρας στην περιοχή εντός της οποίας δραστηριοποιείται η εκάστοτε επιχείρηση.

Συνοπτικά, οι στρατηγικές ΠΕΚΕ συμπεριλαμβάνουν:

- Τη δημιουργία κώδικα δεοντολογίας εντός της επιχείρησης.
- Την εκπόνηση και εφαρμογή προγραμμάτων και δράσεων περιβαλλοντικής διαχείρισης.
- Την εφαρμογή προτύπων περιβαλλοντικής διαχείρισης.
- Τη λήψη αποφάσεων βάσει του συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης που έχει επιλεγεί.
- Το διάλογο με τα ενδιαφερόμενα μέρη, την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της ΠΕΚΕ και την εύρεση τρόπων συνεχούς βελτίωσης.

Όσον αφορά στα προγράμματα που στοχεύει να εφαρμόσει η κάθε επιχείρηση, ενδεχομένως να έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά καθώς είναι πολύπλοκα. Για να αντιμετωπισθεί αυτή η πολυπλοκότητα, θα πρέπει να υπάρχει ταξινόμηση, διότι έτσι είναι εφικτή η επιλογή της κατάλληλης μεθόδου προϋπολογισμού, η εκτίμηση της οικονομική βιωσιμότητα του προγράμματος, ο καθορισμός της επενδυτικής στρατηγικής και η επιλογή της επικοινωνιακής πολιτικής προκειμένου να ενημερωθούν τα ενδιαφερόμενα μέρη (Gotschol et al, 2014).

Ως εκ τούτου, τα προγράμματα ΠΕΚΕ θα πρέπει να ταξινομούνται σύμφωνα με τα ακόλουθα (Bosch-Bandia et al, 2015):

- Τη σχέση τους με τις δραστηριότητες παραγωγής:
  - Προγράμματα αντικατάστασης: στοχεύουν στην αντικατάσταση πρακτικών και γραμμών παραγωγής με στόχο την περιβαλλοντική βιωσιμότητα.
  - Νέα προγράμματα: σχεδιασμός και εφαρμογή εξολοκλήρου νέων πρακτικών που δημιουργούν μια νέα βιώσιμη γραμμή παραγωγής.
  - Βοηθητικά προγράμματα: στοχεύουν στην βελτίωση της τρέχουσας γραμμής παραγωγής κάνοντάς την περισσότερο βιώσιμη.
- Προέλευση της καινοτομίας:

- Εσωτερικό πρόγραμμα: η εκπόνηση του προγράμματος γίνεται από την ίδια την επιχείρηση εκμεταλλευόμενη της δυνατότητές της ή μέσω διεξαγωγής έρευνας από την ίδια.
  - Εξωτερικό πρόγραμμα: η καινοτομία προέρχεται μέσω προμήθειας απτών ή άυλων στοιχείων από τρίτα μέρη.
- Παραγωγική αμεσότητα:
- Ολοκληρωμένο πρόγραμμα: αυτά τα προγράμματα προσφέρουν άμεσο αποτέλεσμα στην παραγωγή
  - Πρωταρχικό πρόγραμμα: διευκολύνει την εφαρμογή άλλων προγραμμάτων.
- Σχέση του προγράμματος με τα ενδιαφερόμενα μέρη:
- Επιχειρησιακό πρόγραμμα: ο αποδέκτης της αξίας του προγράμματος είναι η ίδια η επιχείρηση.
  - Πρόγραμμα κοινής αξίας: η αξία μοιράζεται μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών.

Οι κοινοί στόχοι των προγραμμάτων ΠΕΚΕ είναι οι ακόλουθοι (Gotschol et al, 2014):

- Σωστή και ορθολογική χρήση φυσικών πόρων.
- Χρήση προτύπων περιβαλλοντικής διαχείρισης.
- Μείωση βλαβερών προς το περιβάλλον ουσιών.
- Ανάπτυξη φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων.
- Ανάπτυξη προγραμμάτων περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης.

Για να επιτευχθούν οι ανωτέρω στόχοι, τα εφαρμοζόμενα προγράμματα ΠΕΚΕ διακρίνονται στην εσωτερική και στην εξωτερική διαχείριση, με την πρώτη να αναφέρεται ως πράσινη παραγωγή και με τη δεύτερη ως πράσινη διαχείριση της εφοδιαστικής αλυσίδας. Ο στόχος της πρώτης είναι η επίτευξη της βιωσιμότητας στο κατασκευαστικό στάδιο, ενώ η δεύτερη στοχεύει στις στρατηγικές αποφάσεις συνεργασίας με εξωτερικούς συνεργάτες. Και οι δύο πτυχές, στοχεύουν στη μείωση του αρνητικού αντίκτυπου των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον (Zhu et al, 2013; Gotschol et al, 2014).

Τα προγράμματα πράσινης παραγωγής συμπεριλαμβάνουν τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό, τη μείωση χρήσης των πρώτων υλών αναφορικά με την ποιότητα και την ποικιλία, καθώς και στον πράσινο τρόπο κατασκευής (Gonzalez et

al, 2008; Yang et al, 2011). Ένα παράδειγμα είναι η επιλογή οικολογικής σήμανσης των προϊόντων που αποτελεί έναν οδηγό προς τους καταναλωτές προκειμένου να επιλέξουν προϊόντων που μειώνουν την επιβάρυνση του περιβάλλοντος (Cherian & Jacob, 2012).

Μια ακόμη πρακτική είναι η περιβαλλοντική διαφήμιση. Περιλαμβάνει τη δημοσιοποίηση του οράματος της επιχείρησης σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος, τις διαδικασίες που υιοθετούνται καθώς και συγκεκριμένες δράσεις ΠΕΚΕ (Cherian & Jacob, 2012). Η φιλική προς το περιβάλλον διαφήμιση στοχεύει στην κάλυψη των αναγκών των καταναλωτών, των προσδοκιών τους καθώς και την διαχείριση ζητημάτων που σχετίζονται με την οικολογία, τη βιωσιμότητα και τη ρύπανση (Zhu, 2013).

Επιπλέον, η συνεργασία με μη κυβερνητικούς οργανισμούς αποτελεί μια ακόμη πρακτική ΠΕΚΕ. Μέσω των δωρεών και χορηγιών σε αυτούς τους οργανισμούς, η επιχείρηση δίνει μια υπόσχεση ότι θα διαθέσει ένα χρηματικό ποσό με το σκοπό να προαχθεί η ευημερία της κοινωνίας και του περιβάλλοντος προβάλλοντας των εταιρικό εθελοντισμό (Sheikh & Beise-Zee, 2011).

3.3. Πρότυπα Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

Η ενσωμάτωση των πρότυπων συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης στη λειτουργία της επιχείρησης βοηθούν στην επιλογή της περιβαλλοντικής στρατηγικής και των περιβαλλοντικών προγραμμάτων. Δεν έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα, αλλά αποτελούν ένα σύνολο κατευθυντήριων οδηγιών που στοχεύουν στην προαγωγή μιας κοινά αποδεκτής κοινωνικής και περιβαλλοντικής εταιρικής ευθύνης, καθώς και στη συμμόρφωση των επιχειρήσεων με τις νομικές, περιβαλλοντικές, πολιτισμικές, κοινωνικές, οργανωτικές και οικονομικές τους ευθύνες (Yu & Tang, 2012).

Αποτελούν εργαλεία ποιοτικής διοίκησης και εταιρικής διακυβέρνησης που προάγουν την ΕΚΕ και την ΠΕΚΕ, εξασφαλίζονται σημαντική θετική μακροπρόθεσμη αποτελεσματικότητα των εφαρμοζόμενων στρατηγικών και προγραμμάτων. Επί ενσωμάτωσής τους, εξασφαλίζεται το μέγιστο επίπεδο ποιότητας, ασφάλειας, ικανοποίησης και ανάπτυξης ως μέρος των εφαρμοζόμενων διαδικασιών παραγωγής (Novelli et al, 2020).

Η ταξινόμησή τους βασίζεται στις μακροπρόθεσμες επιχειρηματικές δραστηριότητες που σχετίζονται με την πολιτική ποιότητας, την ιεράρχηση στόχων, τις επιχειρηματικές λειτουργίες, τις αναγνωρισμένες διαδικασίες καθώς και την

παραμετροποίηση τους σε όλες τις πτυχές μιας επιχείρησης αλλά και όσον αφορά στις σχέσεις με τους μετόχους της αγοράς. Υπό αυτό το πρίσμα, αναφορικά με την ΠΕΚΕ ξεχωρίζουν τα ακόλουθα συστήματα διαχείρισης:

- *Σχέδιο οικολογικής διαχείρισης και ελέγχου (EMAS)*: αναπτύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση προκειμένου να χρησιμοποιηθεί από επιχειρήσεις και οργανισμούς που στοχεύουν στη μείωση του περιβαλλοντικού τους αποτυπώματος. Αρχικά απευθυνόταν μόνο στις βιομηχανίες αλλά μέσω αναθεωρήσεων έγινε εύκολο στη χρήση από πολλούς οργανισμούς αλλά και δημόσιους φορείς έτσι ώστε να εξασφαλίσουν υψηλή περιβαλλοντική προστασία και ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (Novelli et al, 2020).
- *ISO 26000*: το διεθνές αυτό πρότυπο ενσωματώνει και αναγνωρίζει την ΕΚΕ ως την ευθύνη που έχει μια επιχείρηση για τον αντίκτυπο των αποφάσεων και των δραστηριοτήτων της στην κοινωνία, στο περιβάλλον αλλά και στην αειφόρο ανάπτυξη. Δίνεται έμφαση στην υιοθέτηση διαφανούς και ηθικής συμπεριφοράς σε τομείς όπως η ανάπτυξη των κοινοτήτων, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη διαχείριση των ανθρώπινων πόρων, το περιβάλλον αλλά τις δίκαιες επιχειρηματικές πρακτικές. Μέσω αυτού του προτύπου, η επιχείρηση είναι ικανή να επιτύχει τους στόχους της δημιουργώντας κατάλληλες σχέσεις μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών αυξάνοντας την αξία της (Olkiewicz, 2020; Chiarini & Vagnoni, 2017).
- *ISO 14000-14001*: αποτελούν τα πλέον χρησιμοποιούμενα περιβαλλοντικά συστήματα διαχείρισης αναγνωρίζοντας τις υπάρχουσες και τις μελλοντικές περιβαλλοντικές απειλές. Μέσω αυτών των προτύπων, υποδεικνύονται τρόποι μείωσης ή εξάλειψης αυτών των απειλών καθώς πρόκειται για μια πολυδιάστατη και πολύπλευρη προσέγγιση που καλύπτει τις προϋποθέσεις που πρέπει να υφίστανται, εξασφαλίζοντας ότι οι διαδικασίες παραγωγής και τα τελικά προϊόντα και/ή υπηρεσίες τηρούν όλες τις περιβαλλοντικές προδιαγραφές. Οι επιχειρήσεις που υιοθετούν αυτά τα πρότυπα και κυρίως το 14001 επικεντρώνονται στην αποφυγή ρύπανσης των υδάτων, του εδάφους και της ατμόσφαιρας, στη μείωση κατανάλωσης ενέργειας και φυσικών πόρων (Yu & Tang, 2012).
- *ISO 50001*: αυτό το πρότυπο αφορά στη χρήση και κατανάλωση ενέργειας με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος. Εκπονήθηκε για την κάλυψη των αναγκών της αγοράς για την παροχή ενέργειας εξασφαλίζοντας ότι η

ενεργειακή απόδοση βελτιώνεται και επιτυγχάνεται η ενεργειακή αποτελεσματικότητα, οδηγώντας στη μείωση του λειτουργικού κόστους και των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (Olkiewicz et al, 2019).

Ανεξάρτητα με το όποιο πρότυπο περιβαλλοντικής διαχείρισης εφαρμόζεται από την εκάστοτε επιχείρηση θα πρέπει να ελέγχεται η αποδοτικότητα της ΠΕΚΕ με ουσιαστικό τρόπο και αυτό επιτυγχάνεται με το δείκτη αποδοτικότητας ΕΚΕ, ο οποίος εκτιμά την επίδραση των επιχειρήσεων στην κοινωνία και το περιβάλλον μέσω της εκτίμησης των ακόλουθων (Olkiewicz & Olkiewicz, 2020):

- Αξιολόγηση της κοινωνικής υποστήριξης όσον αφορά στις πρωτοβουλίες που λαμβάνονται.
- Αξιολόγηση των περιβαλλοντικών πολιτικών και ενεργειών που μειώνουν των αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον.
- Αξιολόγηση της συμπεριφοράς των υπαλλήλων και των πολιτικών των επιχειρήσεων.
- Αξιολόγηση της αποδοτικότητας των επιχειρήσεων αναφορικά με τη σχέση τους με τους καταναλωτές και την αγορά.

3.4. Ανακεφαλαίωση

Μια εκ των πλέον σημαντικών στρατηγικών που μπορεί να εφαρμοστεί για την προαγωγή της ΠΕΚΕ είναι η εταιρική διακυβέρνηση μέσω της οποίας διευκολύνεται η συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών προκειμένου να εκπονηθούν και να εφαρμοστούν με επιτυχία τα προγράμματα ΠΕΚΕ. Αυτά τα προγράμματα με τη σειρά τους χρήζουν ειδικής ταξινόμησης ανάλογα με την πτυχή της επιχείρησης στην οποία απευθύνονται αλλά και ανάλογα με το αποτέλεσμα που προσπαθούν να επιτύχουν.

Για να επιτευχθούν τα ανωτέρω, τα πρότυπα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης είναι πολύ χρήσιμα εργαλεία που μπορούν να καθοδηγήσουν όλα τα στάδια ενός προγράμματος ΠΕΚΕ εξασφαλίζοντας την αποτελεσματικότητά τους και τη σωστή διαχείρισή τους. Η κάθε επιχείρηση μπορεί να επιλέξει το σύστημα που είναι κατάλληλο για το περιβαλλοντικό ζήτημα που την ενδιαφέρει να διαχειριστεί. Επιπλέον αυτά τα συστήματα μπορούν να ενσωματωθούν σε άλλα συστήματα που αφορούν την ποιοτική λειτουργία της επιχείρησης. Ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας είναι και η μέτρηση της αποδοτικότητας των προγραμμάτων μέσω εφαρμογής κατάλληλων δεικτών απόδοσης προκειμένου να αναγνωρισθούν τα σημεία που χρήζουν βελτίωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Η Περιβαλλοντική Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στην Ελλάδα

4.1. Εισαγωγή

Λόγω της καχυποψίας που επικρατεί ως προς την ΕΚΕ και ΠΕΚΕ υπήρξε ανάγκη θεσμικής κάλυψης αυτών των εννοιών τόσο σε Ευρωπαϊκό όσο και εθνικό επίπεδο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση εξέδωσε οδηγίες οι οποίες ενσωματώθηκαν στην Ελληνική νομοθεσία προκειμένου να διευκολυνθεί η εφαρμογή περιβαλλοντικής διαχείρισης από τις επιχειρήσεις στη χώρα.

Οι κύριοι τομείς στους οποίους επικεντρώνονται οι περιβαλλοντικές δράσεις από τις ελληνικές επιχειρήσεις είναι η διαχείριση ατμοσφαιρικών ρύπων και αποβλήτων, η κυκλική οικονομία, η διαχείριση πόρων, η ανάπτυξη ενεργειών αφύπνισης και ενημέρωσης του κοινού για το περιβάλλον. Αυτές οι πρωτοβουλίες αναλαμβάνονται από επιχειρήσεις και ομίλους από όλους τους κλάδους αλλά υπάρχει υποεκπροσώπιση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Στις ακόλουθες ενότητες, περιγράφεται συνοπτικά το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την ΕΚΕ και την ΠΕΚΕ καθώς και οι κύριοι φορείς τους και παρουσιάζονται οι δράσεις ανά θεματικούς τομείς που άπτονται της προστασίας του περιβάλλοντος από τις ελληνικές επιχειρήσεις σύμφωνα με το Παρατηρητήριο Βιωσιμότητας. Επιπλέον, γίνεται μια προσπάθεια αποτίμησης της κατάστασης στην Ελλάδα παρέχονται προτάσεις για την πλήρη ενσωμάτωση της ΠΕΚΕ από τον επιχειρηματικό κόσμο στη χώρα μας.

4.2. Θεσμικό Πλαίσιο και Φορείς

Η θεσμική κάλυψη της ΕΚΕ προηγήθηκε της ΠΕΚΕ, τόσο σε Ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Η ανάγκη δημιουργίας ενός θεσμικού πλαισίου προέκυψε λόγω της κριτικής εναντίον της, η οποία βασίστηκε στην αντίληψη ότι η κοινωνική ευθύνη έγκειται στη δικαιοδοσία του κράτους και όχι των επιχειρήσεων, που στοχεύουν στη μεγιστοποίηση τους κέρδους. Επιπλέον, θεωρείται ότι το κόστος εκπόνησης και εφαρμογής προγραμμάτων ΕΚΕ μεταφέρεται στους καταναλωτές μέσω της αύξησης των τιμών των προϊόντων και/ή υπηρεσιών που προσφέρονται (Valor, 2007).

Δύο ακόμη επιχειρήματα που οδήγησαν στη θεσμική κάλυψη της ΕΚΕ είναι ότι οι επιχειρήσεις ενώ από τη μια πλευρά δεν διαθέτουν τις απαραίτητες γνώσεις και ικανότητες να υλοποιήσουν κοινωνικά υπεύθυνα προγράμματα, από την άλλη εφόσον τα επιτύχουν αυξάνεται το κέρδος τους. Ο λόγος για αυτή την αύξηση είναι η

βελτίωση της δημόσιας εικόνας της επιχείρησης, διότι αυτό οδηγεί σε αύξηση του κέρδους, παρά το γεγονός ότι τα κοινωνικά υπεύθυνα προγράμματα αποφέρουν μακροπρόθεσμα αποτελέσματα (Wagner & Blom, 2011).

Η δημιουργία του θεσμικού πλαισίου για την ΕΚΕ βοήθησε στην προαγωγή του κώδικα ηθικής που πρέπει να διέπει την εκάστοτε επιχείρηση. Βασίστηκε σε μια σειρά σχετικών οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ποιο συγκεκριμένα τις οδηγίες 2007/C 215/01, 2013/34ΕΕ, 2014/95/ΕΕ. Παρέχουν κατευθυντήριες οδηγίες που αφορούν στην έκθεση των μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών, οι οποίες αποτελούν δράσεις υπό την ΕΚΕ, αλλά και τη δημοσιοποίηση σχετικών πληροφοριών από τις επιχειρήσεις και τους ομίλους (Official Journal of the European Union, 2011, 2013, 2014).

Οι οδηγίες αυτές οδηγούν στη διαφάνεια προκειμένου να αξιολογηθούν οι πρακτικές που εφαρμόζονται από τις επιχειρήσεις και να ενημερώνεται σωστά το κοινό. Μέσω της δημοσιοποίησης της μη χρηματοοικονομικής κατάστασης, παρέχονται πληροφορίες σχετικές με ζητήματα που ενδέχεται να βλάπτουν είτε την κοινωνία είτε το περιβάλλον, προκειμένου τα ενδιαφερόμενα μέρη να κατανοούν τις επιδόσεις και την εξέλιξη των επιχειρήσεων. Έτσι διασφαλίζεται ότι δεν υπάρχει προσπάθεια παραπλάνησης των ενδιαφερόμενων μερών μέσω της δημοσιοποίησης ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων με την παροχή επεξηγήσεων για τους τεχνικούς όρους και ανάλυση του πλαισίου εντός του οποίου κινείται η στρατηγική, η πολιτική και οι στόχοι της επιχείρησης (Official Journal of the European Union, 2011, 2013, 2014).

Όσον αφορά στα περιβαλλοντικά ζητήματα, οι επιχειρήσεις που εφαρμόζουν στρατηγικές ΠΕΚΕ υποχρεούνται στην παροχή πληροφοριών που σχετίζονται με τον αντίκτυπο των δραστηριοτήτων τους στο περιβάλλον αλλά και με τον τρόπο διαχείρισης των κινδύνων προς αυτό. Σε γενικές γραμμές, οι εν λόγω πληροφορίες σχετίζονται με (Official Journal of the European Union, 2011, 2013, 2014):

- Την πρόληψη και τον έλεγχο της ρύπανσης.
- Τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τη χρήση ενέργειας.
- Τις άμεσες και έμμεσες εκπομπές ατμοσφαιρικών ρύπων.
- Τη διαχείριση αποβλήτων.
- Τη χρήση των φυσικών πόρων.
- Την ανάπτυξη πράσινων προϊόντων και υπηρεσιών.

Στην Ελλάδα με τους νόμους 4308/2014 και 4403/2016 προσαρμόστηκε η Ελληνική νομοθεσία ως προς την ΕΚΕ ενσωματώνοντας τις κύριες διατάξεις των οδηγιών 2013/34/ΕΕ και 2014/95/ΕΕ. Επιπλέον, μέσω αυτών των νόμων αλλά και της εγκυκλίου 62784/06.06.2017 θεσμοθετήθηκε η εταιρική διακυβέρνηση και η υποχρέωση δημοσιοποίησης των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων αλλά και των μη χρηματοοικονομικών δράσεων (ΦΕΚ Α'251/24.11.2014; Α'125/07.07.2016).

Σύμφωνα με αυτό το θεσμικό πλαίσιο, υπάρχει υποχρέωση τήρησης της περιβαλλοντικής και εργατικής νομοθεσίας, επί απουσίας των οποίων οι επιχειρήσεις αποκλείονται από τις δημόσιες συμβάσεις έργων, προμηθειών και υπηρεσιών. Εκτός αυτού, εντός της δημοσιοποίησης της μη χρηματοοικονομικής κατάστασης υπάρχει υποχρέωση συμπερίληψης θεμάτων σχετικών με το περιβάλλον, την εργασία, την κοινωνία, τη δωροδοκία καθώς και την καταπολέμηση της διαφθοράς. Οι εταιρικές οντότητες πλέον κατατάσσονται σε διάφορες βαθμίδες όχι σύμφωνα με τον κύκλο εργασιών τους αλλά με το μέγεθός τους.

Όσον αφορά στους κυριότερους φορείς ΕΚΕ και κατ' επέκταση ΠΕΚΕ στην Ελλάδα είναι οι ακόλουθοι:

- *Το Ελληνικό Δίκτυο ΕΚΕ*: ιδρύθηκε το 1999 και καθιστά τον εθνικό αντιπρόσωπο στο πανευρωπαϊκό δίκτυο ΕΚΕ στην Ευρώπη και έχει τους εξής στόχους (CSR Hellas, 2021):
  - Την παροχή πληροφόρησης και ενημέρωσης αναφορικά με την ΕΚΕ.
  - Τη συνεργασία με τις επιχειρήσεις και άλλους φορείς με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών.
  - Την ευαισθητοποίηση της επιχειρηματικής κοινότητας για τη σημασία της ΕΚΕ.
  - Την ανάπτυξη συνεργασιών προκειμένου να προωθηθούν προγράμματα ΕΚΕ.
- *Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ)*: λόγω του ότι συμπεριλαμβάνει μεγάλες και μεσαίες οργανωμένες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε διάφορους κλάδους, στοχεύει στην προαγωγή της ΕΚΕ και στην υιοθέτησή της από όλο τον επιχειρηματικό κόσμο (ΣΕΒ, 2021).
- *Ελληνικό Ινστιτούτο Επιχειρηματικής Ηθικής*: ιδρύθηκε το 2005 και στοχεύει:

- Στην προώθηση των αρχών της επιχειρηματικής ηθικής, της ΕΚΕ και της εταιρικής διακυβέρνησης τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα.
  - Στην ενημέρωση για τις πρακτικές επιχειρηματικής ηθικής.
  - Στην εκπαίδευση των στελεχών των επιχειρήσεων στην επιχειρηματική ηθική
  - Την παροχή εργαλείων και ενημερωτικού υλικού (ENEM, 2021)
- *Ινστιτούτο ΕΚΕ*: στην αρμοδιότητά του είναι η αποκλειστική εκπροσώπηση του δείκτη Κοινωνικής Ευθύνης (CR) ο οποίος μετρά τη θετική επίδραση των οργανισμών τόσο στην κοινωνία όσο και το περιβάλλον σε συνεργασία με τον οργανισμό Business in the Community, που προάγει την ΕΚΕ. Το εργαλείο αξιολόγησης αφορά στους τομείς της κοινωνίας, του περιβάλλοντος, τους εργαζομένους και την αγορά. Η απόδοση των επιχειρήσεων μετράται βάσει:
- Της αξιολόγησης της υποστήριξης που παρέχονται σε κοινωνικές πρωτοβουλίες.
  - Των εποικοδομητικών σχέσεων και την αμοιβαία εμπιστοσύνη στις τοπικές και εθνικές κοινωνίες.
  - Των πολιτικών και των ενεργειών που αποσκοπούν στον περιορισμό των δυσμενών επιδράσεων των δραστηριοτήτων της επιχείρησης στο περιβάλλον.
  - Των σχέσεων με τους πελάτες και το κατά πόσο η επίδοση της επιχείρησης ανταποκρίνεται στις προσδοκίες τους και στην κάλυψη των αναγκών τους.
  - Την υγιεινή και ασφάλεια στην εργασία καθώς και τη δίκαιη μεταχείριση (CRI, 2021).
- *Δίκτυο Υπεύθυνων Οργανισμών*: αποτελεί τον κοινωνικό διαμεσολαβητή μεταξύ υπεύθυνων οργανισμών και ενεργών πολιτών και στοχεύει στην ανάπτυξη συνεργασιών για την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών προάγοντας την ΕΚΕ (Quality Net Foundation, 2021).
- *Παρατηρητήριο Βιώσιμης Ανάπτυξης*: αποτελεί ένα μηχανισμό ο οποίος καταγράφει και παρακολουθεί όλες τις πρωτοβουλίες και δράσεις της Αειφόρου και της Βιώσιμης Ανάπτυξης στους τομείς της οικονομίας, του

περιβάλλοντος και της κοινωνίας (Παρατηρητήριο Βιώσιμης Ανάπτυξης, 2021).

Εκτός των ανωτέρω αναμένεται η σύσταση του Παρατηρητηρίου ΕΚΕ στη Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας του Καταναλωτή σύμφωνα με το Π.Δ. 116/2014 προκειμένου να παρακολουθείται η ενσωμάτωση της ΕΚΕ από τις επιχειρήσεις, να καταγράφονται οι εγγενείς αδυναμίες και τα ανακύπτοντα προβλήματα έτσι ώστε να προτείνονται αλλαγές για την καλύτερη ενσωμάτωση της ΕΚΕ (ΦΕΚ 185/Α/3-9-2014).

4.3. Ελληνικές Επιχειρήσεις και Δράσεις Περιβαλλοντικής Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission, 2019), οι κύριες προκλήσεις που εντοπίζονται για την εφαρμογή περιβαλλοντικής πολιτικής και νομοθεσίας στη χώρα μας σε εθνικό επίπεδο είναι:

- Η αντιμετώπιση της διαχείρισης των αποβλήτων.
- Η βελτίωση της προστασίας της φύσης μέσω της εφαρμογής ενός εθνικού συστήματος προστασίας, της αύξησης της ευαισθητοποίησης και της δημιουργίας κινήτρων για τις βιώσιμες επενδύσεις.
- Η διαχείριση των αστικών λυμάτων.

Μέσω της προσαρμογής της νομοθεσίας για την κυκλική οικονομία έχει αρχίσει η ενεργή προαγωγή του διαλόγου μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών, στα οποία συμπεριλαμβάνονται οι επιχειρήσεις, προκειμένου να προαχθεί η καινοτομία και τα κυκλικά επιχειρηματικά μοντέλα. Ωστόσο, σε γενικές γραμμές η περιβαλλοντική πολιτική στην Ελλάδα συνεχίζει να επικεντρώνεται στην ενθάρρυνση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και στην υιοθέτηση αποτελεσματικών ενεργειακών μέτρων, σε συνδυασμό με τα εθνικά και περιφερειακά σχέδια δράσης προκειμένου να διευκολυνθεί η μετάβαση στην κυκλική οικονομία (European Commission, 2019).

Για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις στη χώρα μας παρά το ότι ωφελούνται περισσότερο από τα δημόσια μέτρα υποστήριξης που αφορούν στην αποτελεσματικότητα των πόρων, υπάρχει χώρος βελτίωσης ως προς την προαγωγή ανάπτυξης καινοτόμων και φιλικών προς το περιβάλλον διαδικασιών, προϊόντων και υπηρεσιών. Ενώ οι επιχειρήσεις σταδιακά προσεγγίζουν το μέσο όρο της Ευρώπης, με αύξηση στην αποτελεσματικότητα των πόρων από το 4% στο 25% το 2017, η

έμφαση δίνεται περισσότερο στη χρήση εναλλακτικών πηγών ενέργειας η οποία αγγίζει το 28%. Όμως, η εξοικονόμηση υλών, η ελαχιστοποίηση των αποβλήτων και η αύξηση της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης είναι κάτω από το μέσο όρο της Ευρώπης.

Το 2017 η Ελλάδα ήταν 20^η όσον αφορά στην καινοτομία αλλά 22^η το 2018. Ενώ η περιβαλλοντική πολιτική επικεντρώνεται στην ενθάρρυνση χρήσης εναλλακτικής ενέργειας και στην εφαρμογή μέτρων ενεργειακής αποτελεσματικότητας και διαχείρισης αποβλήτων που προάγουν την οικολογική καινοτομία, η ικανότητα εφαρμογής της εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εισαγόμενη τεχνολογία και τεχνογνωσία. Ωστόσο, τα θετικά σημεία σχετίζονται με τις οργανωτικές και προωθητικές καινοτομίες παρά στις τεχνικές βελτιώσεις, οι οποίες εξαρτώνται και από το μικρό μέγεθος των ελληνικών επιχειρήσεων που αποθαρρύνει περαιτέρω την ανάπτυξη της καινοτομίας.

Το 14% των ελληνικών επιχειρήσεων βασίζεται στην εξωτερική υποστήριξη προκειμένου να είναι περισσότερο αποτελεσματικές ως προς τη διαχείριση των πόρων σε σύγκριση με το 22% στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το 46% θεωρεί ότι η εύρεση επιχορηγήσεων και επιδοτήσεων είναι σημαντική όπως και η λήψη τεχνικής και οικονομικής συμβουλευτικής σε ποσοστό 27%, υψηλότερο από το 22-23% της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Βάσει αυτών των στοιχείων η Ευρωπαϊκή Ένωση υποστηρίζει ότι οι δράσεις προτεραιότητας για την Ελλάδα επικεντρώνονται στα ακόλουθα (European Commission, 2019):

- Ενδυνάμωση του πολιτικού πλαισίου προκειμένου να επιταχυνθεί η μετάβαση προς την κυκλική οικονομία σε όλους τους οικονομικούς τομείς, με επικέντρωση στην εξοικονόμηση ύδατος και ενέργειας, μείωσης αποβλήτων και ανακύκλωση υλικών.
- Βελτίωση της οικολογικής καινοτομίας μέσω της καλύτερης χρήσης των περιβαλλοντικών προτύπων και διεθνών εργαλείων.
- Παροχή κινήτρων για την εξοικονόμηση πόρων και αύξηση της ανακύκλωσης μεταξύ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Αυτές οι δράσεις ενθαρρύνουν την κυκλική οικονομία, δηλαδή την επαναχρησιμοποίηση των πόρων όσο το δυνατόν περισσότερο με κύριο στόχο την εξάλειψη υπολειμματικών αποβλήτων. Αυτό μπορεί να διευκολυνθεί μέσω της ανάπτυξης και της πρόσβασης σε καινοτόμα οικονομικά εργαλεία καθώς και της

χρηματοδότησης της οικολογικής καινοτομίας. Με την τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου που πλέον θεσπίζει τις αρχές της κυκλικής οικονομίας γίνονται σταθερά βήματα προς την υιοθέτηση επιχειρηματικών μοντέλων και καινοτομιών.

Το Ελληνικό κοινό παρουσιάζεται περισσότερο ευαισθητοποιημένο προς τη προστασία του περιβάλλοντος. Το 2017 το 91% των Ελλήνων βρέθηκε να ανησυχεί για τις επιπτώσεις των προϊόντων πλαστικού στο περιβάλλον, ενώ στην Ευρώπη το ποσοστό αυτό ανήλθε στο 87%. Επιπλέον, το 94%, σε σχέση με το 90% της Ευρώπης, ανησυχεί για τον αντίκτυπο των χημικών ουσιών στο περιβάλλον. Όλα αυτά δείχνουν ότι η Ελληνική κοινωνία υποστηρίζει τις πρωτοβουλίες κυκλικής οικονομίας και τα μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος.

Αυτό αντανακλάται στο ότι υπάρχουν αρκετές καλές πρακτικές που σχεδιάζονται, υλοποιούνται και εφαρμόζονται από τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα αναφορικά με το περιβάλλον, στην προσπάθειά τους να δεσμευτούν προς τη Βιώσιμη ανάπτυξη ενσωματώνοντας την ΠΕΚΕ στις καθημερινές τους δραστηριότητες. Σε αυτόν τον τομέα οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις αφορούν ζητήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης, μείωσης του περιβαλλοντικού αντίκτυπου, της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής αλλά και την ευαισθητοποίηση του κοινού για το περιβάλλον (European Commission, 2019).

Σύμφωνα με το Παρατηρητήριο Βιώσιμης Ανάπτυξης, έως σήμερα υπάρχουν 188 πρακτικές από τις Ελληνικές επιχειρήσεις που χωρίζονται στις θεματικές ενότητες (Παρατηρητήριο Βιώσιμης Ανάπτυξης, 2021):

- Διαχείριση αποβλήτων και κυκλική οικονομία.
- Διαχείριση πόρων.
- Εκπομπές αερίων και κλιματική αλλαγή.
- Προστασία των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας.
- Βιώσιμη γεωργία.
- Ανάπτυξη ενεργειών αφύπνισης και ενημέρωσης για το περιβάλλον.

Στον Πίνακα 4.1 παρουσιάζονται οι δράσεις που αφορούν τη διάσταση της διαχείρισης των αποβλήτων και της κυκλικής οικονομίας της βιώσιμης ανάπτυξης. Προκύπτει ότι οι περισσότερες δράσεις ξεκίνησαν τα τελευταία έτη μετά την θεσμική κάλυψη της ΕΚΕ και είναι συνεχείς δηλαδή διέπουν τον τρόπο με τον οποίο εκτελούνται οι καθημερινές λειτουργίες των επιχειρήσεων. Οι κυριότεροι στόχοι των δράσεων αυτών αφορούν στην ανακύκλωση αποβλήτων και απορριμμάτων, στην αξιοποίηση βέλτιστων πρακτικών με τη βοήθεια συστημάτων διαχείρισης, στην

επαναχρησιμοποίηση των πόρων, στην ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων των εταιρικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον, στην εξάλειψη χρήσης τοξικών ουσιών, στην ευαισθητοποίηση των εργαζομένων και στην προαγωγή των καλών περιβαλλοντικών πρακτικών.

Όσον αφορά στα οφέλη από της δράσεις αυτές τα κυριότερα συμπεριλαμβάνουν τη μείωση της περιβαλλοντικής ρύπανσης, την ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης κυρίως μεταξύ των εργαζομένων των εταιρειών και τη δημιουργία περιβαλλοντικής κουλτούρας, τον έλεγχο και τη μείωση του λειτουργικού κόστους, το οικονομικό όφελος, αλλά και την βελτίωση της φήμης και της αξιοπιστίας της εταιρείας, τη μείωση και την επαναχρησιμοποίηση των αποβλήτων και την αυξημένη ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση.

Πίνακας 4.1. Διαχείριση αποβλήτων και κυκλική οικονομία				
Δράση	Εταιρεία	Διάρκεια	Στόχος	Οφέλη
Green mission	Sunlight Recycling	2018-έως σήμερα.	Ανακύκλωση παλαιών μπαταριών αυτοκινήτων Ευαισθητοποίηση του κοινού	Μείωση περιβαλλοντικής ρύπανσης από μόλυβδο, Προαγωγή καλών πρακτικών ανακύκλωσης
Product Stewardship	Vivechorm	2005-έως σήμερα	Κατάργηση χρήσης τοξικών ουσιών	Μείωση περιβαλλοντικής ρύπανσης
We Sea More	Polyeco SA	Ιανουάριος – Μάρτιος 2020	Συλλογή απορριμμάτων ακτής και βυθού στην «Ακτή Εδέμ», Παλαιό Φάληρο	Συλλογή 11 τόνων απορριμμάτων, διοχέτευση για ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση
Πολίτες της Θάλασσας	Καλλιμάνης	2010-έως σήμερα	Ανακύκλωση απορριμμάτων μέσω Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης, προστασία της θάλασσας και της θαλάσσιας βιοποικιλότητας	Ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης, βελτίωση του κύρους της εταιρείας, μείωση περιβαλλοντικού αποτυπώματος
Ανακυκλώσεις & Εξοικονόμηση Ενέργειας	DEMOABEE Βιομηχανία Φαρμάκων	2013-έως σήμερα	Ανακύκλωση όλων των ανακυκλώσιμων υλικών	Εξοικονόμηση πόρων, μείωση διοξειδίου του άνθρακα, δημιουργία κουλτούρας για την προστασία του περιβάλλοντος
Βέλτιστες Περιβαλλοντικές Πρακτικές	Ελληνικός Χρυσός	Όλη τη διάρκεια λειτουργίας Μεταλλείων Κασσάνδρας (>30 έτη)	Μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος, αξιοποίηση βέλτιστων πρακτικών	Εξοικονόμηση νερού, αύξηση ασφάλειας, μείωση γεωτεχνικών κινδύνων, αύξηση θέσεων εργασίας
Βιομηχανικά απόβλητα: Πρόβλημα ή ενεργειακός πόρος	Kleemann Hellas	Ολοκλήρωση και εφαρμογή το 2022	Προστασία περιβάλλοντος, ορθολογική χρήση πόρων, ανακύκλωση αποβλήτων	Θα προκύψει αύξηση χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, μείωση κατανάλωσης ορυκτών καυσίμων
Διαχείριση αποβλήτων	Tupperware Hellas ABEE	2016-έως σήμερα	Μείωση του όγκου αποβλήτων που καταλήγουν στο ΧΥΤΑ λόγω απόρριψης περιττών τροφίμων, φιλική της το περιβάλλον διαχείριση αποβλήτων	Κομποστοποίηση των αποβλήτων και χρήση της ως οργανικά λιπάσματα, οικονομικό όφελος, ευαισθητοποίηση του κοινού, μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος
Διαχείριση αποβλήτων	OTE-COSMOTE	2013-έως σήμερα	Μείωση, επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση των απορριμμάτων από της	Έλεγχος λειτουργικού κόστους, ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, συμμόρφωση

			εταιρικές δραστηριότητες	της τη νομοθεσία
Διαχείριση αποβλήτων & Κυκλική Οικονομία: Πρότυπο πρόγραμμα διαχείρισης αστικών αποβλήτων	Ελληνικά Πετρέλαια Α.Ε.	2019-έως σήμερα	Εφαρμογή ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης αστικών στερών αποβλήτων, ευαισθητοποίηση & εκπαίδευση των εργαζομένων στη βιώσιμη ανάπτυξη	Ανακύκλωση 53 τόνων αστικών απορριμμάτων δηλαδή 24% των συνολικών έναντι του 7% το 2018. Μετατροπή οργανικών υλικών σε προϊόντα με εμπορική αξία αντί ταφής της.
Διαχείριση επικινδύνων αποβλήτων	Wind Ελλάς	Συνεχής	Εφαρμογή αρχών Μείωσης-Επαναχρησιμοποίησης-ανακύκλωσης τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού	100% ανακύκλωση των μη χρησιμοποιούμενων εξοπλισμών, επιπλέον εισόδημα από την πώληση των νέων ανακυκλωμένων προϊόντων, 100.000 κατ' ελάχιστον εισόδημα ετησίως
Διαχείριση πόρων για τη μηδενική περιβαλλοντική επιβάρυνση	Ελληνικός Χρυσός	2014-έως σήμερα	Υπεύθυνη διαχείριση όλων των αποβλήτων και των απορριμμάτων	Ορατή βελτίωση του περιβάλλοντος, καλύτερη εικόνα της εταιρείας
Διαχείριση στερεών αποβλήτων πλοίου και καταλοίπων φορτίου	Antipollution		Προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος	Μηδενικά απόβλητα, αντιμετώπιση ρύπανσης, πρόληψη ρύπανσης
Διαχείριση στερών και υγρών αποβλήτων	ION A.E.	Συνεχής	Η ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον από τα υγρά και τα στερεά απόβλητα που παράγονται λόγω των εταιρικών δραστηριοτήτων	Συμμόρφωση με τη νομοθεσία, περιβαλλοντικό όφελος των τοπικών κοινωνιών
Διαχωρισμός & ανακύκλωση αποβλήτων	Vivechrom	Συνεχής	Αποτελεσματική διαχείριση των αποβλήτων λόγω των εταιρικών δραστηριοτήτων	Εξοικονόμηση πόρων, μείωση κατά 10% και 5% κατανάλωση ύδατος & ενέργειας αντίστοιχα, επαναχρησιμοποίηση 50 τόνων διαλυτών ετησίως, μείωση κατά 8,5% των ρύπων λόγω χρήσης ορυκτών καυσίμων
Δράσεις για την πρόληψη και μείωση παραγόμενων αποβλήτων	Εθνική Τράπεζα Α.Ε.	Συνεχής	Εφαρμογή πρακτικών μείωσης αποβλήτων	Μείωση ανάλωσης χαρτιού, μείωση ηλεκτρονικών & ηλεκτρικών αποβλήτων, μείωση λειτουργικού κόστους 25-35%
Ενεργειακή αξιοποίηση βιομάζας και εναλλακτικών καυσίμων	Όμιλος Εταιρειών Ηρακλής	2017-2020 με πρόθεση επέκτασης	Σταδιακή αποκατάσταση των ορυκτών καυσίμων με εναλλακτικά, μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος	Εξοικονόμηση ορυκτών πόρων, μείωση του εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, ορθολογική διαχείριση αποβλήτων
Εξάλειψη αποβλήτων ελαίων έλασης	ΣΥΜΕΤΑΛ Α.Ε.	2016-2017	Μείωση των αποβλήτων κατά 88% το πρώτο έτος εφαρμογής, πλήρης εξάλειψη κατά το δεύτερο	Αποφυγή 165 τόνων αποβλήτων ετησίως, πρόληψη σχετικών αποβλήτων, οικονομικό όφελος για την εταιρεία, βελτίωση ποιότητας τελικών προϊόντων
Ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα αξιοποίησης καταλοίπων Βωξίτη	Mytilineos S.A.	Σε εξέλιξη	Ολιστική αξιοποίηση των καταλοίπων βωξίτη	Χρήση καταλοίπων Βωξίτη ως μελλοντική πρώτη ύλη μέσω της εφαρμογής τεσσάρων σχετικών προγραμμάτων
Κλειστό σύστημα απολίπανσης σωλήνων Χαλκού	ΧΑΛΚΟΡ Α.Ε.	2014	Μείωση χρήσης διαλυτών, εξάλειψη εκπομπών τόσο στον εργασιακό χώρο όσο και στην ατμόσφαιρα	Μείωση χρήσης διαλύτη κατά 86,7%, βελτίωση ποιότητας αέρα εσωτερικών χώρων, μείωση εκπομπών αέριων ρύπων
Κυκλική οικονομία στη διαχείριση πλαστικών αποβλήτων	ELVALHALCOR	Συνεχής	Επαναχρησιμοποίηση πλαστικών πολυαιθυλενίου	Ευαισθητοποίηση εργαζομένων, μείωση χρήσης πρώτων υλών, προαγωγή της εικόνας της εταιρείας, επιρροή μικρότερων εταιρειών υιοθέτησης αρχών &

				πρακτικών βιώσιμης ανάπτυξης
Μείωση ποσότητας παραγόμενων στερεών αποβλήτων	Χαλβουργική Α.Ε.	1 έτος	Επαναχρησιμοποίηση σκωρίας κάδου και αντικατάσταση βοηθητικών υλών	Μείωση παραγόμενων αποβλήτων, εξοικονόμηση βοηθητικών υλών
Μονάδα επεξεργασίας βιομηχανικών υδάτων	ΧΑΛΚΟΡ Α.Ε.	Συνεχής	Ανακύκλωση βιομηχανικών υδάτων, μείωση υδατικών εκπομπών	Εξοικονόμηση 20.000m ³ νερού, μείωση περιβαλλοντικής επίπτωσης, μείωση ενεργειακής κατανάλωσης, ποιοτική αναβάθμιση προϊόντων
Ολοκληρωμένη διαχείριση ελαιωδών αποβλήτων στο Διυλιστήριο Θεσσαλονίκης	Ελληνικά Πετρέλαια	2000-σήμερα	Αξιοποίηση των αποβλήτων με περιβαλλοντικό και οικονομικό όφελος	Εξοικονόμηση πόρων, μείωση εκπομπών αερίων, εξάλειψη επιπρόσθετης επιβάρυνσης υπεδάφους και υδροφόρου ορίζοντα
Περιβαλλοντική αποδοτικότητα	Vodafone	Συνεχής	Μείωση περιβαλλοντικών επιπτώσεων από της εταιρικές λειτουργίες	Μείωση κατανάλωσης ενέργειας, μείωση συνολικών εκπομπών αερίων ρύπων, ανακύκλωση επικίνδυνων και μη επικίνδυνων αποβλήτων, εξοικονόμηση 1,07% του συνολικού κύκλου εργασιών
Περιβαλλοντική διαχείριση και διαχείριση αποβλήτων	TOYOTA Ελλάς ABEE	Συνεχής	Μείωση κατανάλωση ενέργειας, διαχείριση αστικών και λοιπών αποβλήτων	Μείωση κατανάλωσης ενέργειας, καυσίμων, νερού, υιοθέτηση περιβαλλοντικής κουλτούρας από της εργαζομένους
Περιβαλλοντική πολιτική	ΜΕΒΓΑΛ	Συνεχής	Επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση, μείωση αποβλήτων	Προστασία οικοσυστήματος, διασφάλιση βιώσιμης ανάπτυξης της περιοχής, αρμονική συνύπαρξη της εταιρείας με την περιοχή, περιορισμός αποβλήτων
Περιβαλλοντική πολιτική	Μύλοι Λούλη Α.Ε.	Συνεχής	Μηδενικά απόβλητα, συστηματική ανακύκλωση, αποφυγή χρήσης χημικών ουσιών	Καλύτερη επίδοση περιβαλλοντικής διαχείρισης, ευαισθητοποίηση των εργαζομένων, περιορισμός επιπτώσεων των λειτουργιών στην τοπική κοινωνία
Περιβαλλοντική διαχείριση – διαχείριση αποβλήτων	Υγεία Α.Ε.	Συνεχής	Μείωση περιβαλλοντικής επιβάρυνσης, βελτίωση επίδοσης, θέσπιση στόχων, καθορισμός δεικτών, βελτίωση μέσω διορθωτικών ενεργειών	Μείωση παραγωγής αποβλήτων, ανακύκλωση χαρτιού, κατάλληλη επεξεργασία επικίνδυνων αποβλήτων και μείωση της
Πρόγραμμα βιωσιμότητας “CACTUS HOTELS”	Θεόφιλος Χαλκιάδακης Α.Ε.	Συνεχής	Δράσεις εξοικονόμησης πόρων, προστασία περιβάλλοντος, ευαισθητοποίηση εργαζομένων και κοινού	Εξοικονόμηση ενέργειας & νερού, σωστή διαχείριση αποβλήτων, ανακύκλωση
Πρόγραμμα διαχείρισης ηλεκτρικού & ηλεκτρονικού εξοπλισμού	Τράπεζα Eurobank Α.Ε.	Συνεχής	Διατήρηση, προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος, προστασία της υγείας, ορθολογική χρήση πόρων	Μείωση παραγωγής αποβλήτων, επαναχρησιμοποίηση & δωρεές, ανακύκλωση
Σεβασμός στο περιβάλλον	KONBA AEBE	Συνεχής	Αποφυγή επιβάρυνσης του περιβάλλοντος, παγίωση καλών πρακτικών από το προσωπικό	Μείωση του κόστους διαχείρισης υλικών & μείωση περιβαλλοντικού αποτυπώματος μέσω της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης
Σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης	Σωληνουργεία Κορίνθου	Συνεχής	Υπεύθυνη λειτουργία της εταιρείας της το περιβάλλον, μείωση παραγόμενων αποβλήτων	Εξοικονόμηση κόστους μέσω αξιοποίησης και ανακύκλωσης, βελτίωση περιβαλλοντικής επίδοσης, ενδυνάμωση της

				υπευθυνότητας των εργαζομένων για το περιβάλλον
Υπεύθυνη διαχείριση αποβλήτων	ΜΕΓΑ Προϊόντα Ατομικής Υγιεινής Α.Ε.	Συνεχής	Αειφόρος ανάπτυξη, προστασία του περιβάλλοντος	Μείωση αποβλήτων και απορριμμάτων, εκμετάλλευση, αξιοποίηση και διαχείριση αποβλήτων, ανακύκλωση
Πηγή: https://observatory.sustainablegreece2020.com/home/				

Οι δράσεις που αφορούν στη διαχείριση των πόρων παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.2. Προκύπτει ότι οι εν λόγω δράσεις έχουν ξεκινήσει στην πλειοψηφία τους αρκετά νωρίτερα σε σχέση με αυτές που αναφέρθηκαν προηγουμένως, αλλά είναι και αυτές συνεχείς δηλαδή διέπουν την καθημερινή λειτουργία της επιχείρησης. Οι περισσότερες αφορούν στον τομέα της εξοικονόμησης ενέργειας, της ορθολογικής χρήσης των διαθέσιμων φυσικών πόρων με κύριο γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος και την ελαχιστοποίηση εκπομπών ατμοσφαιρικών ρύπων. Το όφελος που έχουν προκύψει από τις δράσεις αυτές είναι η μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και νερού με αποτέλεσμα την σημαντική μείωση του λειτουργικού κόστους αλλά και των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου καθώς και η βελτίωση της φήμης των επιχειρήσεων αλλά και της εμπιστοσύνης της τοπικής κοινωνίας προς την επιχείρηση.

Πίνακας 4.2. Διαχείριση πόρων				
Δράση	Εταιρεία	Διάρκεια	Στόχος	Οφέλη
Ενεργειακά αποδεκτά ψυγεία ποτών	Frigoglass	Συνεχής	Βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας των ψυγείων και μείωση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου	Μείωση έως και 50% στην κατανάλωση ενέργειας
On line διαχείριση και καταγραφή της κατανάλωσης ενέργειας	Χαλυβουργική Α.Ε.	2 έτη	Βελτίωση της ενεργειακής επίδοσης με ταυτόχρονη εξοικονόμηση πόρων	Μείωση της κατανάλωσης ενέργειας, οικονομικό όφελος, ευαισθητοποίηση των εργαζομένων
Μετάβαση στην κυκλική οικονομία	Vodafone	Συνεχής	Μετάβαση από τη γραμμική στην κυκλική οικονομία, ελαχιστοποίηση εξάρτησης από φυσικούς πόρους	Εξοικονόμηση κόστους λόγω εξοικονόμησης ενέργειας 9,6 εκατ. Ευρώ το 2014-2015, ενεργειακή αναβάθμιση εγκαταστάσεων, δωρεά του οικονομικού οφέλους της ανακύκλωσης για καθαρισμό ακτογραμμών
Αειφόρος διαχείριση υδατικών πόρων	TEMES Α.Ε.	2006-σήμερα	Κάλυψη αρδευτικών αναγκών με παράλληλη προστασία υδατικών αποθεμάτων	Διασφάλιση ορθολογικής χρήσης υδατικών πόρων, εξασφάλιση πολλαπλών δραστηριοτήτων χωρίς ανταγωνισμό ως προς τη χρήση υδατικών πόρων, εξασφάλιση τη διαθεσιμότητα υδατικών πόρων σε βάθος χρόνου
Ανάκτηση, ανακύκλωση & επαναχρησιμοποίηση νερού & πρώτων υλών	Ελληνικά Πετρέλαια	Συνεχής	Βιώσιμη διαχείριση νερού, βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση	Ανάκτηση 745.000 πρώτης ύλης, επαναχρησιμοποίησης ή ανακύκλωση 10 εκ. m3 νερού, επίτευξη φυσικοχημικών

				χαρακτηριστικών των υγρών αποβλήτων
Άξονες Προγράμματος δράσης περιβαλλοντικής διαχείρισης	Εθνική Τράπεζα Α.Ε.	Συνεχής	Εξοικονόμηση ενέργειας και φυσικών πόρων, αποτελεσματική διαχείρισή τους, εκτίμηση περιβαλλοντικών κινδύνων	Μείωση κατανάλωσης ενέργειας & νερού, μείωση εκπομπών αερίων
Αποδοτική χρήση, επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση	Ελληνικά Καλώδια Α.Ε.	Συνεχής	Εξοικονόμηση φυσικών πόρων	Επαναχρησιμοποίηση 1.093,3 τόνων χαλκού, 494,963 αλουμινίου, 13,3% των υλικών συσκευασίας, 52.067 m ³ θαλασσινού νερού, μείωση κόστους παραγωγής
Αποστολή νερό	Coca-Cola Hellas	2006-2018	Υπεύθυνη διαχείριση φυσικών πόρων και πρώτων υλών	Ετήσια εξοικονόμηση 204.605.000 λίτρων νερού, εγκατάσταση 53 συστημάτων συλλογής βρόχινου νερού, διανομή 2.400 οικιακών συσκευών εξοικονόμησης νερού, εκπαίδευση κοινού για τη σημασία των υγροτόπων και την ορθολογική χρήση του νερού
Δράσεις περιβαλλοντικής διαχείρισης	Palmyra Beach Hotel	2019-σήμερα	Ευαισθητοποίηση των επισκεπτών και της τοπικής κοινωνίας για την εξοικονόμηση πόρων	Απόκτηση οικολογικού χαρακτήρα του Waves Bar Restaurant, χρήση εξ' ολοκλήρου οικολογικών και ανακυκλωμένων προϊόντων, αύξηση της ανακύκλωσης πλαστικού & αλουμινίου, ευαισθητοποίηση του προσωπικού, αύξηση επισκεψιμότητας
Εισαγωγή στην ελληνική αγορά εντόπων & συσκευασιών πιστοποιημένων κατά FC	Αρβαντιδής Α.Β.Ε.Ε.	2010-σήμερα	Παραγωγή & διάθεση προϊόντων έντυπης επικοινωνίας με χρήση πρώτης ύλης από δάση αειφόρου διαχείρισης, μείωση κατασπατάλησης δασικών εκτάσεων	Αύξηση κατά 25% αύξηση του τζίρου ανά εξάμηνο, ενημέρωση επιχειρηματιών και κοινού για την κατά FSC πιστοποίηση
Εκμετάλλευση κλιματικών συνθηκών για την ξήρανση βιομηχανικού ορυκτού μπεντονίτη	IMERYS Βιομηχανία Ορυκτά Ελλάς Μονοπρόσωπη Α.Ε.	Συνεχής	Μείωση της κατανάλωσης ενέργειας με φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο	Μείωση κατανάλωσης καυσίμου, ετήσια εξοικονόμηση ενέργειας 35%, μείωση εκπομπών CO ₂ κατά 24.000 MT ετησίως
Εξοικονόμηση ηλεκτρικής ενέργειας, νερού & μείωση κατανάλωσης αδρανών	J&P ΑΒΑΞ Α.Ε.	2007-σήμερα	Μείωση κατανάλωσης ενέργειας, ορθολογική χρήση νερού	Μείωση ενεργειακού αποτυπώματος, μείωση δαπανών ενέργειας, μείωση υγρών αποβλήτων, βιολογική επεξεργασία και χρήση για άρδευση
Εξοικονόμηση χαρτιού	Wind Ελλάς	Συνεχής	Εξοικονόμηση χαρτιού	Μείωση εσωτερικής χρήσης χαρτιού κατά 2/3, εξοικονόμηση άνω των 10 τόνων χαρτιού ετησίως
Επενδύοντας στους εργαζομένους για το Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης	Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.	2006-σήμερα	Εφαρμογή και τήρηση του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης	Μείωση εκπομπών CO ₂ κατά 20%, ανακύκλωση 3.700 τόνων χαρτιού, όφελος 5 εκατ. Ευρώ ετησίως,
Εφαρμογή συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης	ION Α.Ε.	Συνεχής	Ελαχιστοποίηση αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον	Μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος, ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, βελτίωση της φήμης της εταιρείας, οικονομικό κέρδος μέσω της βελτίωσης της απόδοσης των διαδικασιών
Βιώσιμη ανάπτυξη CDP-Water	Μυτιληναίος Α.Ε.	2017	Ενίσχυση περιβαλλοντικής κουλτούρας, ανάληψη πρωτοβουλιών για τη μείωση του	Ενίσχυση της φήμης της εταιρείας, συνολική μείωση κατανάλωσης νερού 6,5%

			περιβαλλοντικού αποτυπώματος, αναγνώριση των περιβαλλοντικών επιδράσεων	
Μείωση κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας	SRMED	2014-σήμερα	Μείωση της κατανάλωσης μέσω αλλαγής λαμπτήρων & εγκατάσταση φωτοβολταϊκών πάρκων στις στέγες αποθηκών	Μείωση της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας κατά 60%, μείωση του λειτουργικού κόστους, μείωση της περιβαλλοντικής επιβάρυνσης
Μείωση της μέσης κατανάλωσης ενέργειας	ΟΠΑΠ Α.Ε.	Συνεχής	Ευημερία της κοινωνίας, στήριξη και εμπιστοσύνη, προστασία περιβάλλοντος	Εξοικονόμηση ενέργειας κατά 87%, ευαισθητοποίηση προσωπικού, αύξηση της εμπιστοσύνης της κοινωνίας
Παραγωγή ενέργειας από τον ήλιο	Mercedes-Benz Ελλάς	2013-σήμερα	Μείωση εκπομπών CO ₂ , παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας για φόρτιση ηλεκτροκίνητων οχημάτων	38% Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, αποτροπή εκπομπής 302,4 τόνων διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα
Παραγωγή ηλεκτρικής και μηχανικής ενέργειας παράλληλα με τη θερμική	ΕΛΛΑΓΡΟΛΠ Α.Ε.Β.Ε.	Συνεχής	Μείωση στο ελάχιστο της κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας	Εξοικονόμηση 2.000TJ θερμικής ενέργειας και 100.000 MWh ηλεκτρικής ενέργειας ετησίως, εξασφάλιση ενεργειακής αυτονομίας,
Περιβαλλοντική δήλωση	Galenica A.E.	2009-σήμερα	Έλεγχος αέριων ρύπων, υγρών αποβλήτων, κατανάλωσης φυσικών πόρων, πιθανών διαρροών	Βελτίωση περιβαλλοντικών συνθηκών εργασίας & παραγωγικότητας μέσω της μείωσης κατανάλωσης ενέργειας, ευαισθητοποίηση προσωπικού
Περιβαλλοντική διαχείριση και αειφόρος ανάπτυξη	Όμιλος Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Τσέτη, UNIFARMA SA & INTERMED SA	2018-2019	Σεβασμός στο περιβάλλον, πρόληψη επιβάρυνσής του, συμμόρφωση με τη νομοθεσία, βιώσιμη ανάπτυξη	Ανακύκλωση, μείωση κατανάλωσης ενέργειας, νερού, φυσικού αερίου, μέγιστο όφελος για το περιβάλλον της τοπικής κοινωνίας
Περιορισμός περιβαλλοντικού αποτυπώματος	Ελληνικός Χρυσός	Συνεχής	Εξοικονόμηση πόρων	Ορθολογική διαχείριση πόρων, μείωση κόστους, αύξηση της εμπιστοσύνης της κοινωνίας
Περιβαλλοντική υπευθυνότητα "Mare Verde"	ALDEMAR RESORTS A.E.	1997- σήμερα	Περιβαλλοντική προστασία, ενεργειακή διαχείριση	Χρήση εναλλακτικών πηγών ενέργειας, απόσβεση επενδύσεων, εκμηδένιση χρήσης πετρελαίου, μείωση χρήσης υγραερίου και ρεύματος
Σύγχρονη διαχείριση για τη βελτίωση αποδοτικότητας σε συστήματα πεπιεσμένου αέρα	Green Air Energy	2010-σήμερα	Αύξηση αποδοτικότητα, εξοικονόμηση ενέργειας, τήρηση περιβαλλοντικών διατάξεων	Εξοικονόμηση ενέργειας έως και 33%, μείωση εκπομπών CO ₂ , θετική αξιολόγηση από την αγορά
Σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης ISO 14001	ΦΛΑΞ ΕΠΕ	Συνεχής	Προστασία περιβάλλοντος, εξοικονόμηση πόρων	Μείωση κατανάλωσης πόρων, ανακύκλωση, ορθολογική διαχείριση αποβλήτων, στόχοι συνεχούς βελτίωσης της περιβαλλοντικής πολιτικής
Σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης	Τράπεζα Eurobank A.E.	2003-σήμερα	Στρατηγικός συντονισμός πολιτικών και ενεργειών περιβαλλοντικής διαχείρισης	Μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά 12,41%, μείωση ηλεκτρικής ενέργειας κατά εργαζόμενο 1,60%, μείωση χρήσης χαρτιού ανά εργαζόμενο 25,99%, ανακύκλωση χαρτιού ανά εργαζόμενο 73,33%, μείωση λειτουργικού κόστους, εξοικονόμηση ενέργειας
Διάσωση/διατήρηση ενδημικών ειδών	Όμιλος εταιριών Ηρακλής	2010-σήμερα	Αποκατάσταση λατομείων αδρανών υλικών με την καλλιέργεια τοπικών φυτικών ειδών	Βέλτιστες πρακτικές για την αποκατάσταση λατομείων, διαχείριση και προστασία της βιοποικιλότητας
Χρήση παλαιών μετάλλων	ΧΑΛΚΟΡ Α.Ε.	Συνεχές	Χρήση χρησιμοποιημένων μετάλλων ως πρώτες ύλες	Επαναχρησιμοποίηση χαλκού, εξοικονόμηση ενέργειας ισοδύναμη με την ετήσια κατανάλωση πόλης 250.000

				κατοίκων, μείωση κόστους και περιβαλλοντικού αποτυπώματος
Ψηφιακά καταστήματα με οικολογικό πρόσημο	WIND Ελλάς	2014-σήμερα	Μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος	Μείωση της χρήσης χαρτιού κατά 75%, εξοικονόμηση ενέργειας στον κλιματισμό κατά 39%-52%, μείωση κόστους
Πηγή: https://observatory.sustainablegreece2020.com/home/				

Οι δράσεις για την ανάπτυξη αφύπνισης και ενημέρωσης για το περιβάλλον, που παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.3, είναι λιγότερες συγκριτικά με τους δύο προηγούμενους τομείς. Ωστόσο, και αυτές στην πλειοψηφία τους είναι συνεχείς αν και υπάρχουν ορισμένες με περιορισμένη χρονική διάρκεια. Το κοινό χαρακτηριστικό όλων αυτών των δράσεων είναι ότι στοχεύουν στην ενημέρωση και στην ευαισθητοποίηση του κοινού αλλά και των σχολικών κοινοτήτων για την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος και την προαγωγή του εθελοντισμού. Τα οφέλη που προκύπτουν από τις εν λόγω δράσεις είναι ότι οι εργαζόμενοι των επιχειρήσεων ενημερώνονται διαρκώς για τα περιβαλλοντικά ζητήματα και συμμετέχουν εθελοντικά στις δράσεις. Ένα ακόμη όφελος είναι η ενεργή εθελοντική συμμετοχή των πολιτών και των μαθητών με άμεσο αποτέλεσμα την ενημέρωση και την εκπαίδευσή τους.

Πίνακας 4.3. Ανάπτυξη ενεργειών αφύπνισης και ενημέρωσης για το περιβάλλον				
Δράση	Εταιρεία	Διάρκεια	Στόχος	Οφέλη
Zeroplastic	OTE-COSMOTE	Συνεχής	Μείωση της χρήσης του πλαστικού	Μηδενική κατανάλωση πλαστικών ποτηριών, μείωση 45% πλαστικών μπουκαλιών, κατάργηση πλαστικής σακούλας, μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος, αλλαγή της κουλτούρας των εργαζομένων
Goldair Handling GreenIT UP	Goldair Handling	Συνεχής	Υιοθέτηση βέλτιστων πρακτικών, ευαισθητοποίηση του προσωπικού	Συμμετοχή του προσωπικού σε δράσεις και συνεργασίες για τη διαχείριση πόρων και προστασίας του περιβάλλοντος
GREEN IQ	DIAGEO Ελλάς	2009-σήμερα	Ενθάρρυνση των εργαζομένων για την υιοθέτηση υπεύθυνης περιβαλλοντικής στάσης	Εκπαίδευση εργαζομένων, συμμετοχή σε δράσεις προστασίας περιβάλλοντος και ανακύκλωσης, αύξηση της ενεργής συμμετοχής
PCAI JUNIOR	POLYECO SA	2017-σήμερα	Ευαισθητοποίηση μαθητών για τη διαχείριση αποβλήτων μέσω της τέχνης	Αύξηση συμμετοχής παιδιών στα προγράμματα, όφελος ως προς τη διαχείριση των τοπικών, περιφερειακών και εθνικών περιβαλλοντικών προβλημάτων, ενδυνάμωση επαφών με τους πελάτες.
Μήνας υγείας, ασφάλειας και περιβάλλοντος	ΧΑΛΚΟΡ Α.Ε.	Ένα μήνα ετησίως	Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση εργαζομένων και συνεργατών	Αύξηση περιβαλλοντικής υπευθυνότητας από τους εργαζομένους, βελτίωση της περιβαλλοντικής διαχείρισης, διασφάλιση της υγείας και ασφάλειας στην εργασία
Κάθε κουτί μετράει	Crown Hellas Can Βιομηχανία Ειδών	2014-σήμερα	Ενθάρρυνση ανακύκλωσης κουτιών	Αύξηση συμμετοχής για την ανακύκλωση μεταλλικών

	Συσκευασίας Α.Ε.		στην εργασία, στην εκπαίδευση, στην αγορά, σε δημόσιους χώρους	κουτιών αναψυκτικών και ποτών
Προστατεύουμε το περιβάλλον με πράξεις	AstraZeneca	2019-2022	Ενίσχυση ομαδικότητας, εθελοντισμού, προαγωγή ευαισθητοποίησης για το περιβάλλον, μείωση κλιματικών επιπτώσεων	Δράσεις καθαρισμού παραλιών, ανακύκλωση, δενδροφυτεύσεις, προαγωγή της βιώσιμης ανάπτυξης
Ανάπτυξη περιβαλλοντικών δράσεων	ANTIPOLLUTION	2013-2015	Ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης, προστασία περιβάλλοντος	Εθελοντικοί καθαρισμοί παραλιών, συλλογή απορριμμάτων για ανακύκλωση
Αρχιτεκτονικός διαγωνισμός Archellence	Alumil	2018	Δημιουργία βιώσιμων κτηρίων	Κατασκευή δημοτικής βρεφονηπιακής μονάδας και αίθουσας πολλαπλών χρήσεων με πρακτικές αειφόρου δόμησης
Δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος	ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε.	Συνεχής	Προστασία του περιβάλλοντος	Δράσεις δενδροφύτευσης, οικονομική ενίσχυση ομάδων εθελοντικής δράσης, φωτοκύκλωση, συμμετοχή του ανθρώπινου δυναμικού μέσω της ευαισθητοποίησής του
Εξοικονόμηση ενέργειας. Προστάτευσε το περιβάλλον, ενεργοποίησε	Όμιλος Fourlis	1 ημέρα	Εξοικονόμηση ενέργειας	Πολίτες έκαναν ποδήλατο συνδεδεμένα με λαμπτήρες προκειμένου να παράγουν ενέργεια. Ενημέρωση κοινού για την εξοικονόμηση ενέργειας μέσω της αλλαγής λαμπτήρων
Βάζουμε τα γυαλιά στο πλαστικό	I.K. Αναστασόπουλος & Υιός Α.Ε.	2019-2020	Ενημέρωση νέας γενιάς για την ανακύκλωση και το περιβάλλον	Εκπαιδευτικά προγράμματα μαθητών δημοτικών σχολείων, και εμφιάλωση μόνο σε γυάλινη φιάλη. Διαμόρφωση ενεργών πολιτών του αύριο, σύνδεση της εταιρείας με την τοπική κοινωνία
Μαραθώνιος καινοτομίας ανάπτυξης λύσεων και εφαρμογών για μια ζωή χωρίς πλαστικά μιας χρήσης	Lidl Ελλάς & ΣΙΑ ΟΕ	Σε εξέλιξη	Προαγωγή καινοτόμων ιδεών, ενημέρωση κατάρτιση του πλαστικού	Δημιουργία ομάδων για την ανάπτυξη και παρουσίαση ιδεών που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος
Μήνας υγείας, ασφάλειας και περιβάλλοντος	ELVALHALCOR	Συνεχές	Προαγωγή θεμάτων υγείας, ασφάλειας και περιβάλλοντος	Ενημερωτική καμπάνια, αλλαγή κουλτούρας, ενημέρωση, ανταλλαγή απόψεων, καινοτόμες λύσεις. Εξοικονόμηση πόρων
Πλατφόρμες ενημέρωσης κοινού για το περιβαλλοντικό αποτύπωμα	Α.Ε. Τσιμέντων TITAN	2020-σήμερα	Δημιουργία πλατφόρμας ενημέρωσης	Ενημέρωση για την αξιοποίηση εναλλακτικών καυσίμων, βιώσιμη ανάπτυξη
Καθαρισμός του πυθμένα του λιμανιού της Καβάλας	ENERGEAN	5/6/2018	Ενημέρωση, αύξησης περιβαλλοντικής συνείδησης, προστασία οικοσυστήματος	Παροχή πληροφοριών στο κοινό, συλλογή αντικειμένων από τον πυθμένα του λιμανιού, ευαισθητοποίηση του κοινού, ενδυνάμωση της εικόνας της εταιρείας
Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της σχολικής κοινότητας για τις δασικές πυρκαγιές	MYTILINEOS S.A.	2019-2020	Ενημέρωση και εκπαίδευση μαθητών και εκπαιδευτικών για την προστασία των δασών	Επιμορφωτικά σεμινάρια, σποροφύτευση και δενδροφύτευση, επίτευξη στόχων βιώσιμης ανάπτυξης
Πρόγραμμα περιβαλλοντικής παρακολούθησης	Ελληνικός Χρυσός	2016-σήμερα	Δημιουργία πλατφόρμας ενημέρωσης κοινού	Παρακολούθηση εταιρικών επιδόσεων, δεδομένα ποιότητας αέρα, νερού εδάφους, θορύβου και οικολογίας. Διαφάνεια των λειτουργιών της εταιρείας
Πρωτοβουλίες για την προστασία του	Εθνική Τράπεζα ΑΕ	Συνεχής	Ενημέρωση για την περιβαλλοντική	Διαδικτυακή εκπαίδευση για τα περιβαλλοντικά ζητήματα

περιβάλλοντος			προστασία	και την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής
Συμμετοχή σε δράσεις του Let's Do it Greece	A.E. ΤΣΙΜΕΝΤΩΝ TITAN	Συνεχής	Ευαισθητοποίηση για την προστασία του περιβάλλοντος, προαγωγή του εθελοντισμού	Συμμετοχή σε δράσεις καθαρισμού λιμανιών και παραλιών
Φυτόριο της IMERYS ως εκπαιδευτικός προορισμός	Imerus Βιομηχανικά ορυκτά Ελλάς Μονοπρόσωπη Α.Ε.	2016	Κατασκευή φυτωρίου για εκπαιδευτικές δραστηριότητες και ενημέρωσης για τα περιβαλλοντικά προβλήματα	Διενεργούνται εκπαιδευτικές επισκέψεις, δραστηριότητες και επιμορφωτικά σεμινάρια για τους μαθητές τοπικών σχολείων
Πηγή: https://observatory.sustainablegreece2020.com/home/				

Οι δράσεις για την προστασία των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας, όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.4, είναι λιγότερες και στοχευμένες σε συγκεκριμένες περιοχές με κύριο σκοπό την ανάδειξη της σημασίας αυτού του είδους προστασίας καθώς και την αναβάθμιση περιοχών που έχουν πληγεί από τις επιχειρηματικές δραστηριότητες. Το όφελος από αυτές τις δράσεις είναι η εμφανής βελτίωση των οικοσυστημάτων και η προστασία των ειδών με την ταυτόχρονη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των κατοίκων των αντίστοιχων περιοχών.

Πίνακας 4.4. Προστασία των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας				
Δράση	Εταιρεία	Διάρκεια	Στόχος	Οφέλη
Navarino Natura Hall	Temes A.E.	2011-σήμερα	Προστασία και ανάδειξη της βιοποικιλότητας	Διαδραστικός εκθεσιακός χώρος, ειδικά σχεδιασμένα περιβαλλοντικά προγράμματα, συνεργασία με σχολεία, προστασία Caretta Caretta
Operation Pollinator	Syngenta Ελλάς	2010-2013	Ενίσχυση του πληθυσμού των επικονιαστών και ωφέλιμων εντόμων	Δημιουργία νέων ενδιαιτημάτων σε ειδικές τοποθεσίες, καλλιέργεια άγριας γλωρίδας, βελτίωση της βιοποικιλότητας
Γαλακτικό χωριό	KPI KPI	2018-σήμερα	Προστασία βιοποικιλότητας σπάνιων ειδών πουλιών, ενημέρωση, ευαισθητοποίηση	Δημιουργία φορέα διαχείρισης λίμνης Κερκίνης, δενδροφυτεύσεις, περιφράξεις αποικιών, αύξηση επισκεψιμότητας
Μητροπολιτικό πάρκο Αντώνης Τρίτσης	INTERAMERICAN	2011-2012	Προαγωγή της ευαισθητοποίησης του κοινού προς το περιβάλλον	Ανακαίνιση του εσωτερικού χώρου Κιβωτός, ανάδειξη της, ενημέρωση και εκπαίδευση πολιτών και μαθητών
Η φύση της επιχειρηματικότητας – Re-Living Stymphalia	Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.	2013-2017	Αναβάθμιση του υγρότοπου της Στυμφαλίας	Διαχείριση προστατευμένης περιοχής, τουριστική ανάδειξη της περιοχής, περιβαλλοντική εκπαίδευση μαθητών, ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, σύσταση ομάδας μονάδας διαχείρισης
Διάσωση ιχθυοπανίδας με τη μέθοδο της Ηλεκτραλιείας	J&P ΑΒΑΞ Α.Ε.	2017	Προστασία βιοποικιλότητας και περιοχών Natura	Αναγνώριση, συλλογή και μεταφορά 2 ενδημικών ειδών ιχθυοπανίδας για την προστασία του πληθυσμού τους.
Παράλληλη αποκατάσταση περιβάλλοντος	Ελληνικός Χρυσός	2012-σήμερα	Αποκατάσταση της περιοχής μεταλλείων Κασσάνδρας	Εδαφοβελτιωτικές εργασίες, εξυγίανση και αποκατάσταση με φυτοκάλυψη του 70% των εκτάσεων με είδη τοπικής γλωρίδας
Περιβαλλοντική	KNAUF Γυψοποιία	1991- σήμερα	Μετατροπή της	Δενδροφύτευση, μέθοδοι

αποκατάσταση λατομείου	ABEE		περιοχής σε γόνιμη και αποκατάσταση τοπίου	άρδευσης, σταδιακή αποκατάσταση των χώρων που δεν λειτουργούν πλέον.
Πρόγραμμα προστασία νυχτερίδων σε σήραγγες στην περιοχή Παναγοπούλας	ΟΛΥΜΠΙΑ ΟΔΟΣ Α.Ε.	Σε εξέλιξη	Προστασία βιοποικιλότητας στους αυτοκινητοδρόμους	Πρόγραμμα παρακολούθησης αποικιών, δράσεις ευαισθητοποίησης του κοινού
Προστασία βιοποικιλότητας μέσω εργαλείου παρακολούθησης	Όμιλος Εταιρειών Ηρακλής	σε εξέλιξη	Προστασία βιοποικιλότητας	Εφαρμογή πρωτοκόλλου BIRS (σύστημα αναφοράς δεικτών βιοποικιλότητας) στους χώρους δραστηριοποίησης της εταιρείας, προστασία των ειδών και των οικοτόπων
Πηγή: https://observatory.sustainablegreece2020.com/home/				

Όσον αφορά στις δράσεις για τις βιώσιμες μεταφορές αυτές επικεντρώνονται στην ασφαλή και φιλική προς το περιβάλλον μεταφορά των προϊόντων αλλά και των πρώτων υλών καθώς και στη βελτίωση της απόδοσης των καυσίμων των οχημάτων μεταφοράς και στη χρήση υβριδικών καυσίμων προκειμένου να μειωθεί η αρνητική επίπτωση στο περιβάλλον. Ο συνολικός αριθμός των δράσεων αυτών έως σήμερα είναι τέσσερις.

Η βιώσιμη γεωργία με οκτώ δράσεις έως σήμερα, επικεντρώνεται στην εφαρμογή βιώσιμων πρακτικών παραγωγής και καλλιέργειας καθώς και σε συστήματα διαχείρισης υγρών αποβλήτων με σκοπό τη μείωση της ρύπανσης του εδάφους και του υδροφόρου ορίζοντα. Αναφορικά με τις έξι έως σήμερα δράσεις για τη βιώσιμη δόμηση και κτίρια ο στόχος είναι η μετατροπή των εταιρικών κτιρίων έτσι ώστε αυτά να έχουν την καλύτερη δυνατή ενεργειακή απόδοση με στόχο τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

4.4. Αποτίμηση της Κατάστασης στην Ελλάδα

Οι τροποποιήσεις του νομοθετικού πλαισίου, μέσω του οποίου προάγεται η κυκλική οικονομία και η ΕΚΕ, σε συνδυασμό με τα εθνικά σχέδια δράσης για την ενθάρρυνση της περιβαλλοντικής διαχείρισης, έχουν οδηγήσει στη σταδιακή αλλά αργή ενσωμάτωση της ΠΕΚΕ στη λειτουργία των ελληνικών επιχειρήσεων.

Ωστόσο, κυρίως οι οικονομικά ισχυρότερες επιχειρήσεις και οι όμιλοι τείνουν να υιοθετούν περισσότερο την περιβαλλοντική διαχείριση μέσω της υιοθέτησης των σχετικών προτύπων, με τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις να αδυνατούν να την εφαρμόσουν. Ένας λόγος για αυτό, είναι ότι απαιτείται σημαντική οικονομική επένδυση, η οποία μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω επιχορηγήσεων. Εκτός αυτού, υπάρχει έλλειψη γνώσεων και ικανοτήτων που απαιτούνται από τα στελέχη μιας

επιχείρησης, κυρίως μικρομεσαίας, προκειμένου να είναι εφικτή η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διαχείρισης στις καθημερινές λειτουργίες.

Οι περιβαλλοντικές δράσεις των επιχειρήσεων στην Ελλάδα επικεντρώνονται στους τομείς της διαχείρισης των αποβλήτων, της κυκλικής οικονομίας, στη διαχείριση των πόρων αλλά και στην ανάπτυξη ενεργειών αφύπνισης και ενημέρωσης για το περιβάλλον. Τα αποτελέσματα για τις επιχειρήσεις αυτές είναι ορατά στη μείωση του λειτουργικού τους κόστους, στην εξοικονόμηση πόρων, στη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος και στην αύξηση της φήμης τους.

Οι επιχειρήσεις που έχουν υιοθετήσει την ΠΕΚΕ δεν προέρχονται μόνο από έναν κλάδο αλλά από πολλούς συμπεριλαμβανομένου του βιομηχανικού, κατασκευαστικού, τηλεπικοινωνιακού αλλά και τουριστικού μεταξύ άλλων. Διαφαίνεται ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν αρχίσει και κατανοούν ότι η εφαρμογή πρακτικών περιβαλλοντικής διαχείρισης, εκτός από την τήρηση της κείμενης νομοθεσίας, επηρεάζει την περιβαλλοντική και κοινωνική απόδοση, όχι μόνο μέσω της μείωσης της κατανάλωσης πόρων αλλά και μέσω της βελτίωσης των σχέσεων μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών.

Επιπλέον, παρατηρείται μια αυξητική τάση ως προς τη συνειδητοποίηση ότι η περιβαλλοντική υποβάθμιση προκαλείται από την κατανάλωση, την προώθηση των αγαθών, τον τρόπο κατασκευής, επεξεργασίας και απόρριψης προϊόντων. Υπάρχει αυξημένη κατανόηση ως προς το ότι η ΠΕΚΕ αποτελεί έναν προγνωστικό δείκτη επιρροής της αγοραστικής συμπεριφοράς μέσω των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται. Θεωρείται ότι οι στοχευμένες δράσεις προστασίας αλλά και αποκατάστασης του οικοσυστήματος εντός του οποίου δραστηριοποιούνται βοηθούν στην αρμονική σχέση μεταξύ της επιχειρηματικότητας, του περιβάλλοντος και της κοινωνίας.

Μια ακόμη συνειδητοποίηση είναι η σημασία της ευαισθητοποίησης της Ελληνικής κοινωνίας για τα περιβαλλοντικά ζητήματα. Αυτό οδηγεί στην ανάληψη δράσεων που αποσκοπούν σε ακόμη μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση σε μια προσπάθεια αλλαγής της περιβαλλοντικής συνείδησης, δείχνοντας τη συνεισφορά τους στην κοινωνία υπό τις αρχές τις ΠΕΚΕ.

Ωστόσο, η εφαρμογή ΠΕΚΕ δεν έχει φτάσει στα επίπεδα που παρατηρούνται στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η προσέγγιση ΠΕΚΕ δεν είναι ολιστική διότι οι περισσότερες δράσεις αφορούν στην αλλαγή των διαδικασιών των επιχειρήσεων μέσω της ενδυνάμωσης και της εκπαίδευσης των υπαλλήλων. Οι

δράσεις που στοχεύουν στην ολιστική προσέγγιση υπό την ΠΕΚΕ είναι λίγες και προέρχονται από τις οικονομικά εύρωστες επιχειρήσεις και όχι από τις μικρομεσαίες.

4.5. Συμπεράσματα και Προτάσεις

Η σχέση μεταξύ των πρακτικών περιβαλλοντικής διαχείρισης και των διαφόρων πτυχών της απόδοσης μιας επιχείρησης άπτεται της έννοιας της βιωσιμότητας. Η ΠΕΚΕ παρά το ότι αποτελεί πτυχή της ΕΚΕ μπορεί να θεωρηθεί ως μια ξεχωριστή έννοια που συνδέεται άμεσα με τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και επί εφαρμογής της, η οικονομική αποδοτικότητα σχετίζεται με την αυξημένη περιβαλλοντική απόδοση.

Η αναγνώριση του ότι η επιχειρηματικότητα συμβάλλει στην περιβαλλοντική υποβάθμιση αυξάνεται με αργούς ρυθμούς στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα η ΠΕΚΕ να εφαρμόζεται κυρίως από τις οικονομικά ισχυρές επιχειρήσεις και ομίλους, που έχουν τη δυνατότητα να επενδύσουν σε αυτή. Υπάρχει, όμως, η συνειδητοποίηση τόσο από τις επιχειρήσεις όσο και από το κράτος και τους καταναλωτές ότι ο επιχειρηματικός κλάδος οφείλει να προστατεύει το περιβάλλον και να μεριμνά για την ελαχιστοποίηση του αντίκτυπου του σε αυτό.

Για να επιτευχθεί αυτό σε μεγαλύτερο βαθμό θα πρέπει να υπάρχουν σχέδια δράσης που θα στοχεύουν στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων προς την ενσωμάτωση της ΠΕΚΕ στη λειτουργία τους, προκειμένου να εφαρμόσουν τις βέλτιστες επιχειρηματικές διαδικασίες και συστήματα, με σκοπό την ελαχιστοποίηση των βλαβερών επιπτώσεων στο περιβάλλον.

Σημαντική είναι επίσης η δημιουργία συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων με τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικών, τον ακαδημαϊκό κόσμο, τις τοπικές αρχές αλλά και με τις τοπικές κοινότητες. Τέτοιες συνεργασίες θα πρέπει να αποσκοπούν στη διευκόλυνση ενσωμάτωσης της ΠΕΚΕ από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις μέσω της παροχής υποστήριξης και εκπαίδευσης, προκειμένου να υιοθετηθούν τα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης από όλο τον επιχειρηματικό κόσμο, εξασφαλίζοντας τη βιωσιμότητα τόσο των επιχειρήσεων όσο και του περιβάλλοντος.

4.6. Ανακεφαλαίωση

Οι οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την θεσμική κάλυψη της ΕΚΕ και της ΠΕΚΕ έχουν συμπεριληφθεί στην Ελληνική νομοθεσία προκειμένου να προαχθεί η ενσωμάτωσή τους από τον επιχειρηματικό κόσμο στη χώρα. Υπάρχουν αρκετοί φορείς που είναι υπεύθυνοι για την προαγωγή και την ενημέρωση τόσο των

επιχειρήσεων όσο και του κοινού αλλά η υιοθέτηση τους διενεργείται με αργούς ρυθμούς.

Η ΠΕΚΕ διέπει κυρίως οικονομικά ισχυρές επιχειρήσεις και ομίλους που δραστηριοποιούνται σε πολλούς τομείς. Οι δράσεις τους επικεντρώνονται κυρίως στην αλλαγή των διαδικασιών λειτουργίας τους και στην εκπαίδευση των υπαλλήλων τους ενώ οι δράσεις που απευθύνονται στην ευαισθητοποίηση του κοινού είναι λίγες. Ο στόχος των περισσότερων δράσεων είναι η μείωση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου, η μείωση της χρήσης πόρων καθώς και η σωστή διαχείριση των αποβλήτων και η επαναχρησιμοποίηση. Τα οφέλη είναι εμφανή στη μείωση του λειτουργικού κόστους, της χρήσης πόρων αλλά και της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος καθώς και στην αύξηση εσόδων και φήμης των επιχειρήσεων.

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις δεν έχουν ενσωματώσει την ΠΕΚΕ στις λειτουργίες τους κυρίως διότι απαιτείται οικονομική επένδυση της οποίας τα αποτελέσματα είναι μακροπρόθεσμα. Χρειάζεται περισσότερη προσπάθεια τόσο από τις επιχειρήσεις όσο και από το κράτος για την προαγωγή της ΠΕΚΕ έτσι ώστε να υπάρχει η ολιστική χρήση της από όλο τον επιχειρηματικό κόσμο μέσω της προαγωγής συνεργασιών όλων των ενδιαφερόμενων μερών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ

Aguilera, R.V., Rupp, D.E., Williams, C.A. and Ganapathi, J. (2007). Putting the S back in corporate social responsibility: a multilevel theory of social change in organizations. *Academy of Management Review*, 32(3), 836-863.

Alanne K., and Saari A. (2005). Distributed energy generation and sustainable development. *Renewable and sustainable energy reviews*, 10(6),539-558.

Andersone, I., Gaile-Sarkane, E., and Aramina, D. (2010). Socially Responsible Marketing: Theory and Praxis. *Scientific Journal of Riga Technical University*, 20, 11.

Basu, K., and Palazzo, G. (2008). Corporate Social Responsibility: a process model of sense making. *Academy of Management Review*, 33(1), 102.

Belu C. (2009). Ranking corporations based on sustainable and socially responsible practices. A data envelopment analysis (DEA) approach. *Sustainable Development*, 17, 257-268.

Bolton, S.C., Kim, R.C., and O’Gorman, K.D. (2011). Corporate Social Responsibility as a Dynamic Internal Organization Process: A Case Study. *Journal of Business Ethics*, 101, 61-74.

Bormanel, S., Skiltere, D., and Batraga, A. (2017). Sustainability: economic, environmental and public ISSUES. Marketing possibilities. *Regional Formation and Development Studies*, 3(23), 21-35.

Bosch-Badia M.T., Montllor-Serrats J., and Tarrazon-Rodon M.A. (2015). Corporate social responsibility: A real options approach to the challenge of financial sustainability. *PLoS ONE*, 10(5),e0125972, doi: 10.1371/journal.pone.0125972.

Brandao D., Rego G., Duarte I., and Nunes R. (2013). Social Responsibility: A new paradigm of hospital governance? *Health Care Anal*, 21,390-402.

Buchner, L. (2012). Corporate Social Responsibility and Sustainability from a Global, European and Corporate Perspective. *Corporate Social Responsibility and Sustainable Governance. Eurolimes, 13.*

Caillaud, S., Bonnot, V., Ratiu, E., and Krauth-Gruber, S. (2016). How groups cope with collective responsibility for ecological problems: Symbolic coping and collective emotions. *British Journal of Social Psychology, 55,* 297-317.

Camilleri, M.A. (2016). Responsible tourism that creates shared value among stakeholders. *Tourism Planning & Development, 13(2),* 219–235.

Cantor, D.E., Morrow, P.C. and Montabon, F. (2012), “Engagement in environmental behaviors among supply chain management employees: an organizational support theoretical perspective”, *Journal of Supply Chain Management, 48(3),*33-51.

Carroll A.B. (1979) Corporate social responsibility: Evolution of a definitional construct. *Bus Society, 38:* 268-295.

Carroll, A., and Shabana, K. (2010). The Business Case for Corporate Social Responsibility: A Review of Concepts, Research and Practice. *International Journal of Management Reviews, 12(1),* 85-105.

Cherian, J., and Jacob, J. (2012). Green Marketing: A Study of Consumers’ Attitude towards Environment Friendly Products. *Asian Social Science, 8(12),* 117-126.

Chiarini, A., Vagnoni, E. (2017). Differences in implementing corporate social responsibility through SA8000 and ISO 26000 standards: Research from European manufacturing. *Journal of Manufacturing Technology Management, 28(4),* 438-457.

Christmann, P. (2000). Effects of “best practices” of environmental management on cost advantage: the role of complementary assets. *Academy of Management Journal, 43(4),* 663-680.

Coleman, K., Murdoch, J., Rayback, S., Seidl, A. and Wallin, K. (2017). Students’ understanding of sustainability and climate change across linked service-learning courses. *Journal of Geoscience Education, 65(2),*158–167.

- Cuesta-Valino, P., Rodríguez, P., and Nunez-Barriopedro, E. (2019). The impact of corporate social responsibility on customer loyalty in hypermarkets: A new socially responsible strategy. *Corp Soc Resp Env Ma*, 26, 761-769.
- Dale A., and Newman L. (2003). Sustainable development, education and literacy. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 6(4),351-362.
- Dobers, P. (2009). Corporate Social Responsibility: Management and Methods. *Corp. Soc. Responsib. Environ. Mgmt*, 16, 185-191.
- Du, S., Bhattacharya, C. B., and Sen, S. (2007). Reaping relational rewards from corporate social responsibility: The role of competitive positioning. *International Journal of Research in Marketing*, 24, 224–241.
- Duarte, A.P., Mouro, C. and Das Neves, J.G. (2010). Corporate social responsibility: Mapping its social meaning. *Management Research*, 8(2),101–122.
- Duarte, F. (2010). Social Responsibility as Organizational Culture in a Brazilian Mining Company: A Three –Perspectival Narrative. *Journal or Organizational Culture, Communications and Conflic*, 14, 13-31.
- Dylick T., and Hockerts K. (2002). Beyond the business case for corporate sustainability. *Business Strategy and the Environment*, 11,130-141.
- Eesley, C., and Lenox, M.J. (2006). Firm responses to secondary stakeholder action. *Strategic Management Journal*, 27, 65-781.
- Epstein, E.M. (1987). Corporate social policy process: beyond business ethics, corporate social responsibility, and corporate social responsiveness. *Calif Manage Rev*, 29(3),99-114.
- Esfahani, M., Rehman, A., & Zakaria, N. (2015). Green IT/IS adoption as corporate ecologicalresponsiveness:an academic literature review. *Journal of Soft Computing and Decision Support Systems*, 2(1), 35-43.
- European Commission (2019). The EU Environmental Implementation Review 2019. Country Report-GREECE. European Commission, Brussels.

Farrow, K., Grolleau, G., and Ibanez, L. (2017). Social norms and pro environmental behavior: A review of the evidence. *Ecological Economics*, 140, 1-13.

Golob, U., Podnar, K., Koklic, M., and Zabkar, V. (2019). The importance of corporate social responsibility for responsible consumption: Exploring moral motivations of consumers. *Corp Soc Resp Env Ma*, 26, 416-423.

Gonzalez, P., Sarkis, J., and Adenso-Diaz, B. (2008). Environmental Management System Certification and Its Influence on Corporate Practices—Evidence From the Automotive Industry. *Int. J Oper Prod Manag*, 28, 1021–1041.

Gotschol, A., Giovanni, P.D., and Vinzi, V.E. (2014). Is Environmental Management an Economically Sustainable Business, *J. Environ. Manag*, 144,73–82.

Graves, L.M., Sarkis, J., and Zhu, Q. (2013). How transformational leadership and employee motivation combine to predict employee pro-environmental behaviors in China. *Journal of Environmental Psychology*, 35, 81-91.

Guo, W., Zhou, J., Yu, C., Tsai, S., and Xue. (2015). Evaluating the green corporate social responsibility of manufacturing corporations from a green industry law perspective. *International Journal of Production Research*, 53(2), 665-674.

Guziana, B., and Dobers, P. (2013). How Sustainability Leaders Communicate Corporate Activities of Sustainable Development. Corporate Social Responsibility and Environmental Management Corporate Social Responsibility. *Environment Management*, 20, 193-204.

Hahn, T., Pinkse J., Preuss L., and Figge F. (2014). Tensions in corporate sustainability: Towards an integrative framework. *Journal of Business Ethics*, 127,297-269.

Haigh, N. and Griffiths, A. (2009). The natural environment as a primary stakeholder: the case of climate change. *Business Strategy and the Environment*, 18, 347–359.

Horan, R. D., Fenichel, E.P., Drury, K.L., and Lodge, D.M. (2011). Managing ecological thresholds in coupled environmental–human systems. *Academy of Sciences*, 108, 7333-7338.

Hynes, N., and Wilson, J. (2016). I do it, but don't tell anyone! Personal values, personal and social norms: Can social media play a role in changing pro environmental behaviors? *Technological Forecasting and Social Change*, 111, 349-359.

Harris, M.J. (2000). Basic principle of sustainable development. Global Development and Environment Institute Working Paper 00-04. Διαθέσιμο στο http://ase.tufts.edu/gdae/publications/working_papers/Sustainable%20Development.pdf.

Jones, D. A., (2010). Does serving the community also serve the company? Using organizational identification and social exchange theories to understand employee responses to volunteerism programme. *Journal of Occupational Psychology*, 83, 857-878.

Kanter, R.M. (1999). From spare change to real change: the social sector as beta site for business innovation. *Harv Bus Rev*, 77(3), 122-132.

Kim, H.R., Lee, M, Lee, H.T. and Kim, N.M. (2010). Corporate social responsibility and employee–company identification. *Journal of Business Ethics*, 95(4), 557-569.

Klassen, R.D., and Whybark, D.C. (1999). The impact of environmental technologies on manufacturing performance. *Academy of Management Journal*, 42(6), 599-615.

Klink R., and Smith C. (2001). Threats to the external validity of brand extension research. *Journal of Marketing Research*, 38(3), 326-335.

Kolk, A. (2016). The social responsibility of international business: From ethics and the environment to CSR and sustainable development. *Journal of World Business*, 51(1), 23–34.

Krug B.A., Burnett S.E., Dennis J.H., and Lopez R.G. (2008). Growers look at operating a sustainable green-house. *GMPPro*, 28, 43-45.

Lamm, E., Tosti-Kharas, J. and Williams, E.G. (2013). Read this article, but don't print it: organizational citizenship behavior toward the environment. *Group and Organization Management*, 38(2), 163-197.

- Leuenberger, D.Z. (2007). Introduction - signs of the times: Environmental sustainability, citizens, leadership, and social justice. *Administrative Theory and Praxis*, 29(3),370–374.
- Maignan, I., and Farrell, O. C. (2004). Corporate social responsibility and marketing: An integrative framework. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 32(1), 3–19.
- Maimunah, I. (2009). Corporate social responsibility and its role in community development: An international perspective. *The Journal of International Social Research*, 2(9), 1-11.
- McWilliams A., and Siegel D. (2001). Corporate Social Responsibility. A theory of the firm perspective. *Academy of Management Review*, 226,117-127.
- Mikkila, M., and Toppinen, A. (2008). Corporate Responsibility Reporting by Large Pulp and Paper Companies. *Forest Policy and Economics*, 10(7-8), 500-506.
- Murphy, K. (2012). The Social Pillar of Sustainable Development: a Literature Review and Framework for Policy Analysis. *Sustainability: Science, Practice, & Policy*, 15-29. Doi: 10.1080/15487733.2012.11908081
- Narwal, M., and Singh, R. (2013). Corporate social responsibility practices in India: A comparative study of MNCs and Indian companies. *Social Responsibility Journal*, 9(3).
- Nik Ramli, N., Rahman, N., and Khalid, S. (2014). Environmental corporate social responsibility (ECSR) as a strategic marketing initiatives. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 130, 499-508.
- Nikbin, D., Ismail, I., Marimuthu, M., and Jalalkamali, M. (2010) Perceived justice in service recovery and recovery satisfaction: The moderating role of corporate image. *International Journal of Marketing Studies*, 2(2), 47-56, 2010.
- Norton, T.A., Zacher, H. and Ashkanasy, N.M. (2012). On the importance of pro-environmental organizational climate for employee green behavior. *Industrial and Organizational Psychology*, 5 (4), 497-500.

- Novelli, V., Geatti, P., Bianco, F., Ceccon, L., Del Frate, S., and Badin, P. (2020). The EMAS Registration of the Livenza Furniture District in the Province of Pordenone (Italy). *Sustainability*, 12, 898.
- Olkiewicz, A., and Olkiewicz, M. (2020). Does the debtor have to be bankrupt? – opportunities and trends proceedings of insolvent entrepreneurs in Poland. *Scientific Papers of Silesian University of Technology. Organization and Management Series*, 148, 579-591.
- Olkiewicz, M. (2018). Quality improvement through foresight methodology as a direction to increase the effectiveness of an organization. *Contemporary Economics*, 12(1), 69-80.
- Olkiewicz, M. (2020). The role of a stakeholder in the quality improvement of an organization. *Scientific Papers of Silesian University of Technology. Organization and Management Series*, 143, 235-245.
- Olkiewicz, M., Wolniak, R., and Skotnicka-Zasadzien, B. (2019). Implementation of ISO 14001 standard in the European Union countries. *Rocznik Ochrona Srodowiska*, 21(2), 868-880.
- Pacana, A., Lew, G., and Kulpa, W. (2017). Rating the quality of implementation of environmental management systems. *Journal of Business & Retail Management Research (JBRMR)*, 11(2), 165-169.
- Parkin, S., Sommer, F., and Uren, S. (2003). Sustainable Development: Understanding the Concept and Practical Challenge. *Engineering Sustainability*, 156(1), 19-26.
- Pasqual J., and Souto G. (2003). Sustainability in natural resource management. *Ecological Economics*, 46(1),47-59.
- Payne, A. (2006). Corporate social responsibility and sustainable development. *J Publ Aff*, 6, 286-297.
- Peloza, J., and Shang, J. (2011). How can corporate social responsibility activities create value for stakeholders? A systematic review. *Journal of the Academic Marketing Science*, 39, 117–135.

Pirsch, J., Gupta, S., and Grau, S. L. (2007). A framework for understanding corporate social responsibility programs as a continuum: An exploratory study. *Journal of Business Ethics*, 70, 125–140.

Pohle, G., and Hittner J. (2008). Attaining sustainable growth through corporate social responsibility. IBM Institute for Business Value. Διαθέσιμο στο: <https://www.ibm.com/downloads/cas/GZ6JORWR>.

Porter, M.E., and Kramer, M.R. (2006). Strategy and society, the link between competitive advantage and corporate social responsibility. *Harvard Business Review*, 84,78-92.

Porter M.E., and Kramer M.R. (2011). Creating shared value. *Harvard Business Review*, 89,2-17.

Rahman, N., and Post, C. (2012). Measurement issues in environmental corporate social responsibility (ECSR): Toward a transparent, reliable and construct valid instrument *Journal of Business Ethic*, 105, 307-319.

Rahman, S. (2011). Evaluation of definitions: Ten dimensions of corporate social responsibility. *World Review of Business Research*, 1(1), 166- 176.

Raymond, C. M., Reed, M.S., and Bieling, C. (2016). Integrating different understandings of landscape stewardship into the design of agri-environmental schemes. *Environmental Conservation*, 43(4), 350-335.

Schaltegger, S., Ludeke-Freund, F., and Hansen, E. (2012). Business cases for sustainability: The role of business model innovation for corporate sustainability. *International Journal of Innovation and Sustainable Development*, 6(2), 95-119.

Shah, K. U., and Rivera, J. (2007). Export processing zones and corporate environmental performance in emerging economies: The case of the oil, gas, and chemical sectors of Trinidad and Tobago. *Policy Sciences*, 40(4), 265-285.

Sheikh, S. R., and Beise-Zee, R. (2011). Corporate social responsibility or cause-related marketing? The role of cause specificity of CSR. *Journal of Consumer Marketing*, 28(1), 27-39.

Surroca, J., Tribó, J., and Waddock, S. (2010). Corporate responsibility and financial performance: The role of intangible resources. *Strateg Manag J*, 31, 463–490.

Takahashi T., Ellen M., and Brown A. (2013). Corporate social responsibility and hospitals: US theory, Japanese experiences, and lessons for other countries. *Healthcare Management Forum*, 26,176-179.

Trumpp, C., Endrikat, J., Zopf, C., and Guenther, E. (2015). Definition, conceptualization , and measurement of corporate environmental performance :A critical examination of a multidimensional construct. *J Bus Ethics*, 126, 185-205.

Turker, D. (2009). How corporate social responsibility influences organizational commitment. *Journal of Business Ethics*, 89, 189–204.

Valor C. (2007). A Global Strategic Plan for Corporate Philanthropy. *Corporate Communications: An International Journal*, 12 (3), 280-297.

Wagner M., and Blom, J. (2011). The Reciprocal and Non-Linear Relationship of Sustainability and Financial Performance. *Bus Ethics Eur Rev* 20, 418–432.

Walker, P.H., Seuring, P.S., Sarkis, P.J., and Klassen, P.R. (2014). Sustainable operations management: Recent trends and future directions. *International Journal of Operations & Production Management*, 34(5). Doi: 10.1108/IJOPM-12-2013-0557

Walls, J. L., and Berrone, P. (2017). The power of one to make a difference: How informal and formal CEO power affect environmental sustainability. *Journal of Business Ethics*, 145: 293-308.

Walls, J. L., Phan, P. H., and Berrone, P. (2011). Measuring environmental strategy: Construct development, reliability, and validity. *Business & Society*, 50: 71-115.

Williams, S. and Schaefer, A. (2013). Small and medium-sized enterprises and sustainability: Managers' values and engagement with environmental and climate change issues. *Business Strategy and the Environment*, 22(3),173–186.

Wolniak, R., and Jonek-Kowalska, I. (2020). The level of the quality of life in the city and its monitoring, *Innovation – The European journal of social science research*. Doi: 10.1080/13511610.2020.1828049.

Wolniak, R., Skotnicka-Zasadzien, B., and Zasadzien, M. (2019). Problems of the functioning of e-administration in the Silesian region of Poland from the perspective of a person with disabilities, *Transylvanian Review of Administrative Science*, 57E, 137-155.

Wu, W., Liu, Y., Chin, T., and Zhu, W. (2018). Will green CSR enhance innovation? A perspective of public visibility and firm transparency. *International journal of environmental research and public health*, 15(2), 268.

Yang, M.G., Hong, P., and Modi, S.B. (2011). Impact of Lean Manufacturing and Environmental Management on Business Performance: An Empirical Study of Manufacturing Firms. *Int J Prod Econ* 129, 251–261.

Yu, Z., and Tang, J. (2012). Stakeholder-firm power difference, stakeholders' CSR orientation, and SMEs' environmental performance in China. *Journal of Business Venturing*, 27, 436-455.

Zhu, Q., Sarkis, J., and Lai, K. (2013). Institutional-Based Antecedents and Performance Outcomes of Internal and External Green Supply Chain Management Practices. *J Purch Supply Manag* 19, 106–117.

Zhu, B. (2013). The Impact of Green Advertising on Consumer Purchase Intention of Green Products. *SSRN Journal SSRN Electronic Journal*, 3(3), 72-80.

Official Journal of the European Union (2011). Information and notices. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2011:215:FULL&from=DE>.

Official Journal of the European Union (2011). Directives. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:182:0019:0076:EN:PDF>.

Official Journal of the European Union (2014). Directives. Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095&from=EN>.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΦΕΚ Α'251/24.11.2014. Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, συναφείς ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις.

ΦΕΚ Α'125/07.07.2016. Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις των άρθρων 19, 20, 29, 30, 33, 35, 40 έως 46 της Οδηγίας 2013/34/ΕΕ σχετικά με «τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις, τις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις και συναφείς εκθέσεις επιχειρήσεων ορισμένων μορφών, την τροποποίηση της Οδηγίας 2006/43/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και την κατάργηση των Οδηγιών 78/660/ΕΟΚ και 83/349/ ΕΟΚ του Συμβουλίου» (Ε.Ε. L 189 της 29ης Ιουνίου 2013) και στις διατάξεις της Οδηγίας 2014/95/ ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (Ε.Ε. L 330/1 της 15ης Νοεμβρίου 2014) «για την τροποποίηση της Οδηγίας 2013/34/ΕΕ όσον αφορά τη δημοσιοποίηση μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών και πληροφοριών για την πολυμορφία από ορισμένες μεγάλες επιχειρήσεις και ομίλους» και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού.

ΦΕΚ 185/Α/3-9-2014 Προεδρικό Διάταγμα 116/2014 : Οργανισμός του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

CRI Ινστιτούτο Εταιρικής Ευθύνης (2021). <http://www.cri.org.gr/>

CSR Hellas (2021). <https://csrhellas.org/>

EBEN Ελληνικό Ινστιτούτο Επιχειρηματικής Ηθικής (2021). <https://www.eben.gr/>

Quality Net Foundation, Ινστιτούτο Υπεύθυνων Οργανισμών (2021). <https://qualitynetfoundation.org/qualitynet-foundation/>

Ελληνικό Δίκτυο ΕΚΕ: <https://csrhellas.org/>

Ευρωπαϊκό Δίκαιο: <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

Παρατηρητήριο Βιώσιμης Ανάπτυξης (2021). <https://observatory.sustainablegreece2020.com/home/>

ΣΕΒ Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (2021). <https://www.sev.org.gr/>

Τράπεζα πληροφοριών νομοθεσίας: <https://www.e-nomothesia.gr>